

PESTI FORRADALOM.

(MARTIUS 15—19.)

HITELES ADATOK NYOMÁN

IRTA

BIRÁNYI ÁKOS.

Pest 1848.

NYOMATOTT TRATTNER KÁROLYINÁL.

Hazádnak rendületlenül
Légy híve, ó magyar!
Bölcsőd az s majdan sírod is,
Melly ápol s eltakar.

Vörösmarty.

Az olvasóhoz.

Midőn örökké nevezetes forradalmunk folyamát s eseményeit rajzolnám, némelly nézeteket, miket annak szemlélete támaszta bennem, terjesztek bevezetésül elő, nem más mint azon célból, hogy az olvasónak annál tisztább fogalma legyen a történetekről.

A martiusi napok eseményeit én szorosan 15-kei reggeltől kezdve csak a Tedeumig, azaz 19-kei délig, mint azon időpontig nyomozom, midőn ugyanis átalakulásunk alapja letétetve levén, annak további fejlődését immár nyugottabb kedéllyel kísérhetők.

Ha valami jelentékes történik még — a mint nincs is kétségem benne — iparkodni fogok a közönséget arról is minél hamarabb hasonló módon értesíteni. Itt egy folyóban s több kútforrás nyomán olvashatja azt, mit egyes lapokban, egyes elbeszélő után, szakadozottan előadva talál. E szerint úgy hiszem, nem dolgozom sikertelenül.

Pest mart. 21. 1848.

Birányi (Schultz) Ákos.

ÍRÓ NÉZETEI.

Midőn Pesten mart. 15-kén a forradalom kitört, és a szabadság egyik leggyümölcsözőbb virágát, a sajtósabadságot életbe lépteté, akkor csak bizonytalan hírek szállongtak még a bécsi mozgalmakról hozzánk, s Pozsonyban az országgyűlés kérelem és javaslat terén állt. Említett két hely politikai magasulása s győzelmének kellett volna kelteni forradalmunkat, ha azt minmagunknak nem sajátíthatnók. Magyarország szívéhez erősebb s közelebb erekek nem volt kapcsolva más testület: amaz ugyan még mostoha-atyakint akkor, ez számüzött testvérkint. És ennek következtén forradalmunk irányában a sajtóság di-csőségét senki sem tagadhatja el tőlünk. —

A magyar figyelemmel kíséri Európa fejlődését, és a szabadság szent érzete fennen lobog keblében, mint nem ég hőbb lelkesüléssel akármelly emberfiában is; de a sors az ő óráját még nem hozta volt meg. Mi olly erősen gyűlöltük az önkényt, zsarnokságot, absolutismust, önérdeket, mint az ó Görögország legszabadabb érzésű gyermeke, — olly buzgalommal karoltuk fajunk javát s emelkedését.

Az európai korszellem úgy látszik egészen megváltozott. Minden nemzet keblében megfogamzik a jobb állapot szükségének érzete, és az átalakulást, habár véráldozattal is, mindenütt megkísérlik s — létesítik. —

Két boldogító hite van az embernek: vallás és szabadság. Mint egykor a hit napja keletről nyugotra, úgy most a szabadságé nyugotról kelet felé ragyog; azt mondanátok tán, hogy e szerint a természet rende felbomlott, ó nem! a szabadság is csodákat alkot úgy mint a vallás, és nehogy azt gondolják az emberek: e szabadságnap keletről jöve úgy mint a vallásé, egykor önérdék, elvakítás s hatalombitorlás műveire fog használtatni mint emez, nyugotról — a természeti nap alvóhelyéről, emeli sugárfejét.

Igen, nyugotról — kissé délre hajolva. Félszázad előtt üstökösét küldé hirnökül előre, mely lángfejével pörzselve villant át egész Európán s még Afrikát is érinté tüzfürteivel; most ő maga jelent meg tündöklő pompájában s csekély áldozat mellett, szórja bőségszarujából az áldást.

Képek nélkül szólva: az eszmék, melyek mult század végén a véres francia forradalmat gerjesztették, immár megtisztulva, ellenállhatlan hatalommal s óriási lépésekkel haladnak előre, módosítván a régi formákat s nagy részben egészen új alakot öntvén a nemzetek társadalmi szerkezetére.

Az első francia forradalom jelszava: szabadság, egyenlőség volt, a mostanié: még testvériség is; és e szó, hol nyíltan kimondva, hol alattomban értetve, fejt meg a mostani köz mozgalmak irányát, sikerülését.

Testvériség, nemcsak egymás közt egy hazában, hanem a nemzetekkel is, mikint azt Lamartine a francia republika idegen udvaroknál követeihez intézett emlékiratában olly jellemzőleg fejtegeti. És ezzel övezvén egymást körül a nemzetek, nem lesz hatalom, mely a szabad és egyenlő honfiakat ismét önkény-kormány (absolutismus) lánczai közé verje.

Franciaiaknak e harmadik jelszavától s példájok által ösztönöztetve buzdult fel legutóbbi időben Belgium s Németország. Olaszország, hol a felvilágosult szellemű pápa kellett föl a jobb intézmények utáni vágyat, kissé előbb küzdött az elnyomatás ellen. De ez mind jobbadán az első fr. forradalmi mozgalmak eredménye volt.

Tagadhatatlan, hogy ez eszmék, e jelszó s példa a

mi martiusi fölkelésünkre is előmozdítólag hatottak; de közvetlenül sem Bécsből sem Pozsonyból nem eredt az.

Tagadhatatlan, hogy a honatyák gyűlésében főleg egy férfit ül, kit az elsúlyedt haza feltámasztójaul küldött az ég közénk, kinek bölcsőjénél a szabadság nemtője virasztott s honszerelmét még a legaggasztóbb, legmarczonább kétségek sem rendithették meg; de ő maga mit tehete százak ellenében összes honszerelmével? mit ott az ország szélén idegen elemhez közel, csak néhány egyes lelkesüléstől gyámolittatva?

Kossuth óriási tehetségei s lángoló honszerelme, az egész követi kar tekintélye mellett utóbb, megtörték a nagy részt szolgálalkü elemekből alkotott felsőtábla védok-szegény daczoskodásának kőszikláján.

Szívében hazánknak tehát, — itt, hol az ország értelmiségének állandó székhelye, hol e körül bástyakint 52 megye könyöklök, hol a nemzet bár kevés de drága kincsei őriztetnek, s emlékei hön lelkesítik a kebleket, hol a nemzeti dicsőség s nagyság egykori csallhatlan tényezője — a fiatalság dus erőben virul, s érett kalászkint máris nagyrészt gyümölcsözök, ennek keblében kellett s lehetett csak illetén körülmények közt származni dicső forradalmunknak.

E fiatalság, melly legnehezebben türi a lánczokat, mellynek lángszelleme minden súly nélkül iparkodik szárnyalni ég felé; melly az igazságot, mert még nem csatolja annyi kötelék a fenállóhoz, legelfogultlanabb szemekkel nézi, megismeri s eltagadni nyíltsága, szeplőtlen lelkülete nem engedi, — ez volt nálunk is, mint egyebütt, hivatva nemzeti köz átalakulásunk nagyszerű drámájának első felvonásában a főszerepet játszani. —

Mivel történetét írom ezennel a magyar élet egyik legdicsőbb korszak-kezdetének, és soraimat az utókor egykor hiteles adatul használhatja, kötelességem utba igazítani azok véleményét, kik az országgyűlés vég mozgalmait a mi forradalmunkból származtatják. A Kossuth szerkesztette felirási javaslat, melly Bécs több helyein hiteles német másolatban felolvastatván s a birodalmi székváros lakóinak szemeit kinyitván, elvégül egész Bécs fölkelte-

nek egyik fő alapjaul szolgált, több nappal az előtt járta be az országot; a bécsi fölkelés, és nem a mienk, ismét az országgyűlés teendőit sietteté. Ennek világosb átlátásaul csak a napkelteket kell egybehasonlítani.

Mindazáltal kétséget nem szenved, hogy a mi fölkelésünk, noha Kossuth felir. javaslata s a külföldi események hire nem kis előhatással voltak reá, magában véve mégis, mint már fölebb emlitém s következőkből még inkább kitünendik, egészen sajátunk, egészen a mi elvitázhatlan szüleményünk.

Csak szerencsésen találkozott kifejlődésében, főleg a bécsi s pozsonyi mozgalmakkal; mert bátran elmondhatjuk, mikint ha ezek következései netán elmaradnak is, a pesti forradalom azért folytatja útját, s azon erélyhez képest, mellyel azt megkezdé, minden ellenkező hatalom daczára, feltartóztatlanul siet a nemzet kívánságai teljesítésében, a mint a fölött most már csak örököségi szerepet viselend.

De már akkor okvetlenül polgárvér fogott volna folyni. Választott népe vagyunk tehát az istennek, mert a mi más nemzeteknél emberáldozatba került, az átalakulás nagy műve nálunk ritka szerencsével indult meg. Ötöd-fél terhes nap alatt egy hajszála sem sértetett meg az örökön zsibongó, surlódó tömeg közül senkinek, és legfőbb, halaszthatlan kívánságink rendre teljesültek.

Mintha multunk sötétlő borus emléktáblái mind egyszerre lehulltak s előttünk egy egészen új kor nyílt volna meg; mintha régi ázsiai fajul mozdulatlanság s nyereségünk apáink-szerette párduczborét egy vállvonítással levetkeztük s az európai műveltség selyemöltönyét magunkra varázsoltuk volna; mintha sötét börtön mély üregéből hirtelen illatos légü s napfényben uszó ligetvirányra vezettettünk volna; mintha fájdalmas álomból örömdus valóra ébredtünk volna.

Valóban! három századon át aludtunk és sinlődtünk a nyomor, mellőztetés, nélkülözés és szükölködés fojtó posványában; három századig valánk áldozata gyűlölt idegen önkénykormány rut önérdékének.—

Róma megbukta óta a népszabadság geniusza bi-

lincsben ült. Csak ittott Európa végszegletein mult század alkonyultával hasadt fel egy jobb lét hajnala reá, míg elvégre phoenix gyanánt kezd ujra sirjából egész fönségében feltámadni.

Az önkénykormány, mely a nemzeteken eddigelő mindenütt sulyos átokként feküdt, olyan volt mint a százfejű hydra; telhetlen s könyörtelenül faldosá el a népek veritékkel szerzett vagyonát, s fentartónak (conservativnek) czimezte magát, mert elődeinek avas intézvényiben lelte főtámaszát. Hatalmának erősítésére nem irtózott semmi eszköztől: megvásárolta a vallást, meghamisította a törvényeket, lánczra füzte alávaló dühös ebkint a szent gondolatot, megvesztegette a lelkeket, bizalmatlanságot hintett a nemzet s trón közé; a honfiakat, rokonokat egymás ellen felbujtogatta, legjobb barátit elárulta, legszentebb szavait s ígéreteit megszegte — s még tán egy második megváltót is felfeszítendett, csak hogy önérdékét lehető legnagyobb mértékben előmozdítsa.

Lajos Fülöp volt francia király, ki forma szerint ugyan nem, de tényleg mármár önkényesen uralkodott: 150 — Metternich herczeg, ki az ausztriai birodalmat tönkre tette: 100 millio forintot söpörgetett hallomás szerint össze magának és utódinak az angol bankba.

Ez önkénykormány azonban, mely a nemzeteket egymásután rabigába hajtotta s koldusokká tette, minden bérerő daczára, már elkorhadt vén fához hasonlita, melynek belsején az önelve támasztotta férgek rágódta, gyökereit a kor üdvösb eszméi ásták alá s dőlnie szükségkép kellett, ha csak a természeti törvényekkel ellenkező csodát nem tesz még a schlandrián rendszer.

Bölcsenek híresztelte őket a világ; népatyáknak, kik keblökben az országok boldogítására valami titkos, ismeretlen csodaszert viselnek — egykor egész erejében alkalmazandót; s ime a fátyol föllebbentetett, s mögötte csak az önérdék-philosophiának ördögidéző könyve találatott — emberbőrbe kötve!

Nemzetek! ne engedjétek soha többé visszatérni az önkénykormányt. —

Mammonpolitikájok másik fő gyámolát zsoldos ezre-

dekben helyezték őket, de szörnyen megcsalódtak. A had emberei, noha béren tartatnak s hűséget az uralkodónak, kinek sérthetlensége talizmánja szokott az önkénykormányzásnak lenni, esküsznek, mégis elvégre vérei a népnek, mellynek kebléből szedettek, s rokonság-érzetök eldöntő pillanatokban lelkesülten lobog fel olykor. Midőn a febr. párizsi forradalomban a nép a katonákkal szemközt állva kiáltá: éljen a sorkatonaság! ez, minkint mondják, különösen érezte magát s nem lőtt — ellenére parancsnoka szavának, mert a testvérszeretetet lángolt fel benne.

A műveltség mindinkább terjed; nem kell a sorkatonaság! mivel 1) haszontalan fogyasztó s ingyenélő békeidőben, — valóságos terhe az országnak; 2) jelképe s eszköze az önkénynek és hatalomnak; 3) ugyanannyi hasznos polgárt temet el embereiben, kik vénségökben vagy az álladalom vagy a társaság koldusai.

Legyen nemzetőrség, s minden hazafi kötelessége legyen a honvédelem! mi ha mindenütt behozatik, bátran jósolhatjuk, hogy a bérsergek nemsokára végkép eltűnnek a föld színéről.

A jelszavul kitűzött „testvériség“ is igazolja ezt.

Igazolja pesti forradalmunk hasonlóképen. A közrend és bátorlét, mellynek fentartására használtatik egy részt a katonaság, itt mind a mellett, hogy a kedélyek s tömegek folytonos hullámvásban ingtak, pillanatra sem zavartatott meg.

Az egész mozgalom, magában véve, meglepő képét tüntetie föl egy nagyszerű látványnak, mellynek személyei rögtönzött szerepeikben csupa hon- és szabadságszeretetet leheltek s hasonló érzésre buzdítottak; csak hogy el nem tűnnek oly hamar a történet lapjairól, mert ők nem a képzelet, hanem az élet színpadán működtek.

A bécs-pozsonyi s pesti események egyébiránt aztán karöltve jártak, s kitört forradalmunk lángfolyamat kétségenkül a haza sorsának felsőbb helyen kedvezőleges fordulata mérséklé; ekkép történt, hogy árjai tul nem csapongván, rombolási nyomokat nem hagytak magok után. Öránkint ohajtottabb híreket nyervén Pozsonyból, ez mindinkább csilapítá közönségünk ingerültségét,

mig végre miután itt legfőbb kívánságaink rögtön valósultak, amazoknak újabb meg újabb kedvező hírekkel szaporodása nemzeti átalakulásunkat örvendetes, butlan ünnepéllé magasítá, melyhez hasonlót magyar történetünk gyéren mutathat fel.

Négy század borul el fölöttünk nemsokára, hogy illetén gyönyörteljes napokat élveze nemzetünk. Midőn a nép imádottját Mátyást prágai fogságából trónra kísérte Budavárba fel a magyar, akkor lehetett tán olly osztatlan, zajongó s általános örömet látni, mint az nap most, midőn a sajtó sennek áldozata *Stancics*, hörtönéből kiszabadittatott.

Ezek a magyar kikelet napjai, borzasztó hosszú tél után. Méltán innen számithatnók éveinket, — ez időponttól, midőn honszerkezetünk új alakot nyert, a pártok s osztályok egyéolvadtak, s mi a magyarnak háromszázados átká volt, a meghasonlás s viszály daemona körünkéből száműzetett; midőn számtalanok politikai hite, meggyőződése, szíve s vágya megváltozott; midőn 600 ezer helyett 15 millió jogegyenlő polgára lőn egyszerre Magyarországnak!

Boldognak tartom magamat a szerencse miatt, hogy szemtanúja lehettem e nagyszerű mozgalmaknak, s hogy e forradalom történetét az utókor számára én írhatom meg legelső, mellyel ha némi szolgálatot teszek hazámnak, szerencsémek kettőzötnék érzem.

Legelső kitörésétől figyelemmel kísértem az egész átalakulási folyamatot, s jegyzeteim és minden egyéb hiteles adat szolgál kútfőül nekem a lefolyt ötödfél napi történetek e rövid vázlatánál. —

Még néhány szót előbb a néphez.

Barátim! halljátok mit akarnak a hazának jobbjai. Ők nem azt akarják, hogy minden rend felbomolván, a rosszlelkű szabadon üzhesse galád, garázda tetteit s bosszuját büntetlen tölthesse azon, kit gyűlöl, kitől fél, kitől eddigelő netán elnyomatva volt; hanem azt akarják, hogy minden ember, veleszületett méltóságánál fogva, egyenlőnek tartassék a törvény előtt, bármilyen osztályu vagy vallásu legyen; hogy minden ember a mivel

bir, azt sajátjának nevezhesse, arról szabadon rendelkez-
hessék. Névszerint hogy ti barátim a földet, mellyért ed-
dig évenkint robotoltatok s urdolgában legdrágább idő-
teket elvesztettétek, ezentul, illő áron megváltva azt, ké-
nyetek kedvetek szerint jól művelhessétek s az egész ter-
més és annak jövedelme titek legyen osztatlanul. Azt
akarják, hogy az ország terheit ezentul minden ember
viselje s azok földözésére mindenki, nemcsak ti, hanem
a nemes is fizessen; hogy az országot többé
más idegentanácsosok ne kormányozzák, el-
lenben minden város és falu magát szabadon igazgathas-
sa; a törvényhozásba ezentul ne csak a nemesség foly-
jon be; katonaságra ne csak a ti fiaitokat vigyék — és
pedig külhazákba, hanem leginkább mi magunk s mind-
nyájan őrizzük a hazát s erre képesíttessünk; ezeket és még
több ilyen üdvös dolgokat akarnak ők. Azért ne szegül-
jetek ellenök!

Martius 15.

Mart. 14-kén este nem gondolták a főváros lakói, mire fognak reggel fölébredni, s midőn fölébredtek, nem hitték volna, mi fog az nap minden történni. Ha sokan azt álmodták volna, hogy láttak dél közepén fényes üstöküst az égen, s látták, mikint ennek sugárai később ugyanannyi nyelvvé idomulva hirdeték a szabadság igéit; — vagy hogy az ősz Gellért helyén tündérkert állt arany palotákkal, miknek ajtait lángfejű sárkányok őrizék, s Duna medrében híg ezüst folyt a tenger felé: mind ezt hamarabb hiendették, mint hogy még délelőtt Pest utcáiban censuramentes nyomtatványok fognak a közönség kezén keringni. Annyira biztosnak látszék itt még a rendelet, melyet a zsarnokság a gondolat lebilincselésére hozott, s annyira kétséges volt ezrek előtt annak a sikerült gyorsasággal történhető lerombolása. Lelkesülés kellett ahhoz — olyan, mint minő azon költői művet ihlette, mely ama lelkesülést előidézte. —

De míg a főváros ügyei rendes folyamatuk szerint lepergének, néhány választott szellemű szabadságbarát messzire kiható terveket forralt egyidő óta. Névszerint Petőfi s Jókai szállásán cseréltetett közelebb egyikét e célra vezető eszme. Forradalmi napjaink egyikén Vasvári Pál, a mozgalom egyik leglelkeseb vezére, a fiatal-ság gyűlhelyén (uriutczában, Fillingner kávéháza — most

szabadság csarnoka) tömérdek sokaság előtt többiközt következőket beszéle el: mart. 15-kén reggel Jókai szobájában (mit egy ebédlő választ el Petőfi szállásától) nagybusan ültek s az európai mozgalmakról értekeztek Jókai, Petőfi, Vasvári s Bulyovszki Gyula (jeles szónoki tehetségű fiatal, egy másik vezére fiatalságunknak a forradalomban). Pillanatra csend állott be. Petőfi magasztos költői eszmékbe merült, Bulyovszkit sötét gondolatok lepék el, Jókait a jövő gondjai vették körül, Vasvári keblében remény éledezett. Rövid szünet mulva Jókai kérdé: hátha ágyuk durrogását halljuk, mit fogunk csinálni? — erre Vasvári, ki Petőfi törbójával, mellynek tartalmáról azonban állítólag mitsem tudott, játszadozott, a tört hirtelen kirántva fálnak hajtá s az Bécsnek irányában furódott a falba! Mindnyájan elbámulának, ugymond, e véletlenül, mellyet szerencsejelnek tartván, elhatározták magokat a nehéz kezdetre. Petőfiné — a lelkes honleány, mint magasztos jelleméhez illett, már előbb buzdította férjét, s ők utnak indultak a forradalom piaczára. Ezeket mondá Vasvári mart. 18kán este. Jelen perczig nem tudakozhattam érintett barátimnál ez elbeszélés körülményes valóságáról, de mivel az olly fenséges, olly lélekemelő s e mellett olly könnyen hihető, szinte vonakodom meggyőződni annak valótanságáról. Még ha költöttek is kellene hinnünk azt, milly kedvező véleményt ébreszt azonnal bennünk a négy ifu hős jelmeze iránt! *)

De haladjunk biztos adatok nyomán.

Az ellenzéki kör azon elveknek, mellyeket ő is vall, Európaszerte nyilatkozó győzelmét megünneplendő, mart. 9-kei délutánra termeiben zene mellett nagy lakomát rendezett, mellyben nyilván kijelenték a tagok buzgó rokonszenvőket az átalakulási mozgalmak iránt s roszalásukat Metternich politikája ellenében. Erre a fiatalság is, rendes gyűlhelyén tanácskozmányt tartván, 19-kére egy nagy bankettet (reformlakomát) határozott s e végre köv. aláírási ivateket köröztetett: „Aláírási iv a pesti középponti

*) Később: az elbeszélés igaznak állittatik. B. Á.

fiatalság és szellemrokonai lakomájára. A bejövendő költség általa zene lesz biztosítva; az étkezés étlapszerint. Tartatik f. hó 19-kén, a hely a keddi (mart. 14.) közgyűlésben fog meghatározatni. Legkevesebb aláírási összeg 20 kr. pp.“ De az egyetemi tanács értésére kerülván a szándok, az a lakomatartást betiltotta, s mármár bomlani kezd az egész terv, ha az erélyes lelkű indítványozók csüggedetlenül mellette nem küzdenek, s a lakomatartást Jókai Mó r ismételve nem ajánlja. Ez ingadozások középett az ellenzéki körtől egy küldöttség érkezvén a keblében szerkesztett 12 reformponttal a fiatalsághoz, ezt mart. 14-kei délutáni 5 órakor tartandott közgyűlésre hívta meg. A fiatalság megjelent, s Vasvári Pál és Vidács P. szónokaival élén kijelenté megegyezését a 12 pontban, valamint azt is, hogy a 12 pontu kérelmezés, több ezer fővárosi lakostól aláíratva, tüstint küldessék föl az országgyűlésre. Hasonló véleményben volt nem egy ellenzéki körtag. De Klauzál Gábor és Nyári Pál (pestmegyei másod alispán) oda irányozták a dolgot, miszerint határozatul kimondatott, hogy az országos ellenzék főnöke Batthyányi Lajos az egyetemes ellenzéknek mielőbb Pestre egybehívására kéressék föl, hol aztán a pontok egyenkint tárgyalatván s megállapítatván, aláírásul országszerte köröztessenek, s ekkép egy monster-(óriási) kérelmezés alakban nyujtassanak be a hongyülésnek. A kedélyek megnyugodni látszottak e határozatban. Este a fiatalság gyűlhelyén a 12 reformpont közé Vahot Imre divatlapszerkesztő nagyon helyesen a statusfoglyok szabadon-bocsátásának iktatását indítványozá, mi közhelyesléssel azonnal el is fogadtatott.

Vannak statusfoglyaink, kik ama fenemlített önkénykormány áldozatiul évek óta sinlenek politikai vétség miatt sanyaru börtönökben, s méltánytalanság leendett nemzeti kívánataink sorában rólok megfeledkeznünk.

Ekkor tehát már alakítva voltak a fővárosi ellenzék kívánatai, miktől Kossuth felirási javaslata csak általánossága miatt különbözött; a siker most már csak a dolgok rerdes fejleményére bizatott, mitől, dacára az ugyanazon este hallott bécsi forradalmi, nem egészen biz-

tos adatu, hireknek, eltérnünk olly hamar, nem volt gondolatunkban sem.

Azonban a népek sorsát istenek vezérlik s ezeknek szelleme költők s látnokokba száll. Ezek által beszél az ég a néphez, és szavaikban csak az istentagadó kétke-dik. Petőfi látnoki lelke, mikép magától hallám, két nap óta mintegy szellemi képekben ábrázolá a történendőket elébe s ezenmagasztaltságban egy költeményt szült, mely-hez erőre, tisztaságra, hatásra nézve hasonlót még nem birunk. A költemény következő:

Nemzeti dal.

Talpra magyar, hí a haza!
Itt az idő: most, vagy soha!
Rabok legyünk, vagy szabadok?
Ez a kérdés, válasszatok!
A magyarok istenére
Esküszünk,
Esküszünk, hogy rabok többé
Nem leszünk!

Rabok voltunk mostanáig,
Kárhozottak ős apáink.
Kik szabadon éltek haltak,
Szolgaföldben nem nyughatnak.
A magyarok istenére
Esküszünk,
Esküszünk, hogy rabok többé
Nem leszünk.

Sehonnai bitang ember,
Ki most, ha kell, halni nem mer,
Kinek drágább rongy élete,
Mint a haza becsülete.

A magyarok istenére
Esküszünk,
Esküszünk, hogy rabok többé
Nem leszünk.

Fényesebb a láncznál a kard,
Jobban ékesíti a kart,
És mi mégis lánczot hordtunk,
Ide veled régi kardunk.

A magyarok istenére
Esküszünk,
Esküszünk, hogy rabok többé
Nem leszünk.

A magyar név megint szép lesz,
Méltó régi nagy híréhez,
Mit rá kentek a századok,
Lemossuk a gyalázatot.

A magyarok istenére
Esküszünk,
Esküszünk, hogy rabok többé
Nem leszünk.

Hol sirjaink domborulnak,
Unokáink leborulnak,
És áldó imádság mellett
Mondják el szent neveinket.

A magyarok istenére
Esküszünk,
Esküszünk, hogy rabok többé
Nem leszünk.

Ezen égi dallal keblében Petőfi, s a 12 pontu proclamatióval Jókai, mart. 15-kén reggel a szabadság csarnokában együtt megjelenvén, előbb Jókai kiáltá ki a proclamatiót következőleg: „Testvéreim! A pillanat, melyet élünk, komolyabb teendőkre szólít fel bennünket. Európa minden népe halad és boldogul, haladnunk, boldogulnunk kell nekünk is. Legyen béke, szabadság és egyetértés! Követeljük jogainkat, melyeket eddig tőlünk elvontak s kívánjuk a sajtó szabadságát, censura rögtöni eltörlését; — felelős ministeriumot Budapesten; — évenkénti országgyűlést Pesten, és azt rögtön! — Törvényelötti egyenlőséget polgári s vallási tekintetben; — kívánjuk: hogy a nemzeti őrsereg rögtön felállíttassék, védje hazáját minden férfi, egyenruha ne legyen; — közös teherviselést; — urbéri viszonyok megszüntetését; — eskütszéket képviselet alapján, magunk választjuk bíránkat magunk közül; nemzeti bankot, idegen bankjegyeket nem akarunk elfogadni. A katonaság esküdjék meg az alkotmányra, — magyar katonáinkat ne vigyék külföldre, a külföldieket vigyék el tőlünk. A politikai statusfogyók becsáttassanak szabadon. Unio Erdély és Magyarhon közt! Ezen jogokat követelni tartozik a nemzet s bízni önerejébe s az igaz ügy istenébe! Egyenlőség, szabadság, testvériség!”

Már 8 órakor reggel nagyszámu csoportok olvasák több helyütt falakról az irott proclamatiót ezen czim alatt: *mít kíván a magyar nemzet*, s akképi sorozatban, mikint az az ellenzéki körben megállapított, ez levén írónnal a 12. pont alá jegyezve: *a statusfogyók szabadon bocsátása*, mely kívánat, mint fentebb láttuk, csak az előbbi este tartott fiatalsági gyűlésen hozatott először szóba; a képviselet és eskütszék itt két pontot képeze.

Felolvastatván Jókai Mór által a fentebbi proclamatio, a jelenvolt közönség annak minden egyes pontját viharos tetszéssel fogadá.

Utána Petőfi lépett elő, s elragadó lelkesüléssel szavalá el nemzeti dalát. Az elhatározó pillanatot e szavak, e lelkesülés teremte elő. Minden kebel egyszerre tűzokádó-heggyé vált — a szolgaságérzet-nyomasztotta

öntudat méltó kitörésének Aetnájává, s nem volt egyed, ki a vers utósorait minden szakaszban fenhangon után nem mondta volna, miből százak mennydörgő, lelkesült esküvése származott.

Innen a vezérek, roppant néptömeg kíséretében, először az orvosi tanuló karhoz, mely derék tanárai meg-egyezésével is azonnal hozzájuk csatlakozott, aztán a mér-nökökhöz, s elvégül a jogászokhoz mentek, mindnyájo-kat a velök egyesülésre szólítván fel. A tanulók szeplőtlen lelkek szent tűzével fogadák a felhívást. Midőn ennek kö-vetkeztében egyik joghallgatói teremben a rend felbom-lott s a tanár növendékeit a köztörvényre, melyet tanít, utasítá, felmutatván egyszersmind a törvények könyvét, — válaszul ezt adák neki: zsebibe dughatja most az ur avas obscuritásait! És midőn lent a mindinkább szapo-rodó tömeg előtt Vidács P. kinyilatkoztatá, mikép a tanárok megötödöltetéssel fenyegették őket, ha a mozga-lomban részt venni merészelnék: nagy gunyahota s ka-czaj keletkezett minden oldalról. Itt az egyetem előtti nyílt téren ismételve felolvastatott a proclamatio s elszavalta-tott a nemzeti dal. Következései természetesen el nem maradtak. Azonnal elhatározott az első pontnak — a sajtószabadságnak haladéktalan eszközzésbe vétele, tény-leg s a censura mellőzésével. A határozat rögtön foga-natosított. Rámenvén ugyanis a néptömeg Landerer és Heckenast hatvani-utczai nyomdájára, miután a vezérek: Pe-tőfi, Jókai, Vasvári s Vidács választmányi tagokul a nyom-datulajdonost felszólíták: kívánja-e önkint a programot s Petőfi költeményét censurátlanul kinyomtatni s ettől igen-lő választ nyertek, a nyomdát a nép védelme alá helyez-ték s önfelelősségök alatt szedették s kinyomatták mind a két iratot — a proclamatio tüstint németre fordittatván s akkint is sajtó alá bocsáttatván. Ezalatt Jóka i előjövén, a nyomdahivatal ajtajától beszédet tartot a néphez, elmond-ván czéljokat s azt hogy békes uton akarnak haladni. Utá-na Vasvári szólott, s dus ismeretekre mutató szónok-latában elmondá az európai mozgalmak keletkeztét, el azt, mikint a római pápa Olaszországban egy rakétát bo-

csátott fel, melly legelől Siciliában gyulván ki, innen Franciaországba, Franciaországból Belgiumba, Belgiumból Bécsbe, innen végre Pestre szállt, s itt ereszkedett le. Ezután közkívánatra Petőfi szavalá el ismét költeményét, mellynek elragadó hatása nemhogy csökkent ez által, sőt mindinkább növekedni látszék. Az egész hatvani-utcza tele volt emberekkel, kik a versszakaszok eskü-refrainjét egekig ható robajjal utánzengék. A dicsőített fiatal népköltőben itt, ezernyi sokaság előtt, szabad ég alatt, bátor homlokával s eltökélt arczkifejezésével, egy őskori látnokot képzeltünk magunknak, ki rabigába vert honfiait, véreit lánczaiknak összetörésére szólítja fel s ösztönzi, — s hozzáképzeltük a halhatatlanság örökzöld borostyánját halantékira! Még Buljovszky *) Egresy Gábor, Irányi, Vidács, Irinyi József szónokoltak — valamennyien rendre s békétűrésre figyelmeztetvén a közönséget; volt ki németül is lelkesíté a tömeget. Pontban déli tizenkettőfél óraker mutatá fel Irinyi a sokaságnak az első nyomtatványt — első példányát a mint mondásaját erőnkkel kivivott sajtószabadságnak. Dörgő éljenriadások üdvözölték a királyi gondolatok e megtestesült szabad angyalát, s mindenki korlátozhatlan epekedéssel ohajtá azt dobogó kebléhez szorítani. Nem hasonlítanak e határtalan örömszajhoz a lelketlen ágyuk üdvölvései, mellyek a fejedelmi sarjadékok születését hirdetik, — ó nem hasonlít ahhoz semmiféle bacchanaliák tomboló rivalgása! — A példányokra, mellyek ezerével nyomattak, észrevehető türelmetlenséggel, melly azonban a rendet nem bontá meg, várakozván a nép, ki lőn kiáltva, mikép a példányok délutáni három óraker a museum udvarán fognak szétosztatni, mire az egész tömeg csendesen eloszlott.

*) Midőn Buljovszki beszéde közben egy szózat a tömegeből (Vajda Jánosé) fennen kiáltaná: „le a kétéjú sással!“ — czélolván a nyomdalakkal szemköztli ház falán lógó festvényre, szónok jellemző mérséklettel kiméletet kért az ártatlan fa számára, mondván, mikint ha annak ideje eljő, önmagától fog az onnan leodvasodni. S ime harmad nap a sas már nem függött ott. *B. A.*

Ezen egész idő alatt szakadatlanul hullott az eső s míg más országokban eltakarodott ilyenkor a nép mozgalmi helyéről, a magyar hős kitartással tűrte a zuhanyolást, pillanatig sem tágitva jogszerű követelésiben. Bebizonyította ez által, hogy megért immár nemcsak a jogokra, de még példaadásra is.

Nagy dolgok előérzetével vártunk ez idő óta minden bekövetkező perczet, főleg miután hallók, hogy a polgárság is csatlakozott a mozgalomhoz, a tanács pedig, melly már délelőtt is vitakozott e tárgyban, délután ismét vegyes ülést tart a vál. polgársággal hasonló okból. Jól ismertük fővárosi polgárhatóságunk szellemét s noha tudtuk, hogy vannak keblében aggodó s idegen érzelmű férfiak, kiknek akaratosságán sok jónak s üdvösnek előretörő hulláma megtört mint a napsugár a szepesi kősziklákon; ellenben olyanokat is találtunk, kik ama hullámok feltartóztathatlan erejét belátták nemcsak, hanem ők magok is nem csekélynépszerűséggel bírnak, mellyet a tanácskozás mérlegébe vetve, ritkán szoktak ohajtásaikkal légbe röpíttetni. Tudtuk, mennyit bír egy Rottenbiller, Kaeskovics, Staffenberger stb. de tudtuk azt leginkább, hogy az áradatnak elvégre gyakran semmi sem áll ellen. —

Délután már tüstint két óra után láttunk egy nagy csapatot a museum udvarára vonulni, s miután a nagy lépcsőzeten megállapodtak, a nyomtatvány-kiosztók ezeket előbb egyenkint adogatni kezdték, de csakhamar ostromolt várkint rohantatván meg, esomónkint magasra feldobálták s úgy szórták a nép közé. Ezer kéz viaskodott a légben utánok, és százat meg százat összetéptek, csak hogy még rongyait is szerencsések lehessenek bírni az evangéliumi hirdetménynek, mellyen következő 12 pont ragyogott köv. czímmel nagy betűkben:

Mit kíván a magyar nemzet?

Legyen béke, szabadság és egyetértés!

- 1. Kivánjuk a sajtó szabadságát és a censura eltörlését.**
- 2. Felelős ministeriumot Budapesten.**
- 3. Évenkénti országgyűlést Pesten.**
- 4. Törvényelőtti egyenlőséget polgári és vatlási tekintetben.**
- 5. Nemzeti őrsereg.**
- 6. Közös teherviselés.**
- 7. Urbéri viszonyok megszüntetése.**
- 8. Eskütszék, képviselőlet egyenlőség alapján.**
- 9. Nemzeti bank.**
- 10. A katonaság esküdjék meg az alkotmányra, magyar katonáinkat ne vigyék külföldre, a külföldieket vigyék el tőlünk!**
- 11. A politikai statusfoglyok szabadon bocsáttassanak.**
- 12. Unio Erdéllyel.**

Egyenlőség, szabadság, testvériség.

Ekkor a muzeum nagy lépcsőzetéről elvonult sokaság a városházi tért s a városház tanácskozási termeit foglalta el, hol a polgárság és nép az első tanácsi és közgyűlést tartá nyitott ajtóknál, mindenkinek befolyása és jelenlétében. — Megjelenvén a választó polgárság és a tanács teljes személyzetben, előadattak a közkívánások s az, hogy a tanács is írja alá azokat.

Nyáry, Jókay s Petőfi előadásira legelőször Kacs Kovics városi főjegyző válaszolt, kijelentvén, mikép „a nép szava isten szava,” s mikép ezen pontok némellyikei iránt országgyűlési követek pártoló utasítással bírnak, többire nézve Pestváros hasonlólag a kor igényeihez alkalmazza magát. Ezután Holovics tanácsnok szólt, s a kívánatok fölött még bővebb tanácskozást kívánt; de feleletül egy szózáttól a sokaságból azt nyeré, hogy ezen pontok fölött a nemzet már ötven év óta tanácskozik, Rottenbiller alpolgármester pedig ellenveté, mikép e tárgyról egész délelőtt folyt a vitatkozás; nem szabad Pestnek hátramaradni a többi európai mozgalmaktól, nehogy egykor bélyeget süssön reá a historia. Erre Klauzál Gábor emelte komoly szavát e komoly pillanatokban s meggyőző okainak nem lehetvén ellenállani, egykét felszólalás után a polgármester és szószóló aláírták a 12 pontu nyomtatványt, s városi pecséttel ellátva kimutatták ablakon a városház előtt összegyűlt roppant néptömegnek, melly kívánsága teljesítését a tanácstermi nyitott ablaknál állt egykét jeladó után, ismételve kitört óriási hangjával sürgeté, s midőn az aláírt ivét a polgármester felmutatá, viharos éljeneket hangoztatott. Érdekes volt a tanácsstermet ben s a zajongó sokaságot kün a szabadon látni. A városi tanács szűk körbe szorítva a fuladásig tömött teremben, soha nem érezte magát úgy hiszük olly kényelmetlenül mint most; asztalon előtte s körülötte a padokon sáros csizmákkal álltak sűrűn a követelők, feldöntvén a tentát, öszszegyűrűvén a zöld posztót s élénk szónoklat és taglejtéssel, sokszor mindnyájan egyszerre sürgetvén az aláírást. Kün a szabad téren szabad ég alatt vész előtt zúgó tengernek látszék felülről a nép, melly a folytonos

esőtől veretve, példátlan tanujelét adá, minden erélyes föllépése mellett, türelme s várakozásának, míg elvégre kívánsága sikerült.

Ezután egy működő választmány a nép, tanács és v. polgárságból neveztetvén, következő pontokban állapodtak meg a tanácskozási teremben, a legszükségesebb teendők iránt:

Egy küldöttség választassék a hatóság kebléből, melly Pest városa közönsége hozzájárulását a nemzeti kívánságokhoz ő felsége s az országgyűlés előtt kijelentse, s azt azok teljesítésére fölkérje; egy másik azonnal menjen a nm. helytartótanácsához, azt a történőkről tudósítsa, s főleg e három kívánatnak foganatosítását szorgalmazza: miszerint a sajtó haladék nélkül szabadíttassék föl bilincseiből, vagyis a censura szűnjék meg; Stancsics Mihály, ki a budai várban szabadon írás miatt foglyoskodik, tüstint szabadon bocsáttassék, s végre Pest város közönsége maga képes levén a bátorlétet s csendet kellőleg fentartani, minden katonai beavatkozás távol tartassék. Épen indulóban volt Budavár felé a küldöttség, midőn Almásy Móríc z gr. pestvárosi kir. biztos érkezése jelentetett, s a nép nagy kíváncsisággal kísérte őt fel a városházba. Itt említett biztos ur a vál. község tereméből a kün összesereglett népnek kijelenté, mikép nádor ő fensége egyenes parancsából érkezve, a fővárosnak tudtaul adja, hogy a felső tábla Pozsonyban a rendek reform iránti fölríási javaslatát egész terjedelmében elfogadta s egy országos rendi küldöttség már elindult Bécsbe ő felsége jóváhagyását kikérendő; mikép továbbá a helytartótanács, értesülvén a fővárosi mozgalomról, kész minden józan engedélyre — „csak sokat ne kérjenek.“ Erre a küldöttség Budára ment által. A kívánság mindhárom pontja teljesítettett. Ezreknek egy óriási hangban öszpontosult sürgető kiáltása a helytartótanácsi épület udvarán nem kis nyomatékot adott a kérelemnek.

És megnyílt a fogolynak börtönajtaja s ő képzelhetlenül meglepetve vezetteték ki fogságából. „Stancsics megdöbbenve hallá tömlöczébe — így ír Vahot a pesti divatlapban — a kiszabadításaért jött nép háborgó tengerének moráját, s midőn megtudá hogy szabad, midőn

látá, hogy nemcsak ő, hanem vele együtt a nép, testvérei is szabadok, midőn hű neje kebelére borult s barát, megszabadítói ölelék csókolák, — az elfogultság miatt nem tudott szólni, magához jőni, és csak égő könnyei beszélték ki helyette forró hálaérzelmeit. A nép égrázó éljenriadások közt karolta fel őt, mint legdicsebb martalékát, s mintegy 10ezer ember kíséretében győzelmi pompával, egész diszmenettel hozta le Budáról Pestre. Különösen az ő s neje számára rendelt bérkocsiból kifogták a lovakat s felváltva, mintegy 12 ember huzta azt, míg az ünnep hősnének rögtönzött testőrei az előlső s hátulsó bakon s mintkét oldali hágcson foglaltak helyet. Az este 8 óra tájban történt menetet zászlókkal vezeté, a kocsik körül egykét hirtelen előkapott fáklát lobogtattak, azon utcákon, hol a menet elvonult, a házak ablakai hirtelen kivilágítottak, mindenfelől lelkes üdvözetek hangzottak, s a kísérő roppant tömeg, melyhez a munkások tisztes osztályából is nagy számmal csatlakoztak, folytonosan riadozá: Éljen Stancsics Mihály, a nép embere! Éljen a sajtószabadság! Éljen a szabadság, egyenlőség!“

Igy vontaták a nép apostolát sebesen s diadallal egész a magyar színházig. Itt közkívánatra Bánkban adatott ez este — Katona dicső műve, melyben szinte szabadsághősök küzdenek idegenek önkénye s kormányzása ellen, — s miután híre futamodott, hogy Stancsicsot a színházba viszik, roppant sokaság gyűlt, nemzeti jelekkel ékitve, a teljes kivilágítással rendezett előadásra. Midőn a megszabadult kocsijával a színház előtt megállottak, a népsokaság, vélvén hogy Stancsics is bejő, felkavarodott tenger-árkint rohant a művészetszarnok belsejébe, s felbomlasztá az előadási rendet. A páholyok megnyitk a népnek, melly azonban a nők által elfoglaltakat gyöngéden megkimélé s csak a többit és a földszintet zsufolásig tölté el, míg a színészek valamennyien a szinpadra kiállottak, bámulván a játékot, mit a nép kezeiből kiragadott. Harsozó lárma s tapsvihár közt hangoztatá erre a zenekar a Rákóczyindulót s miután ennek végeztével Egressi Gábor, úgy mint volt a szabadlelkű Peturbán öltönyében előre lépve, polgártársait megkérdé: valljon Bánkban előadását foly-

tassák-e vagy Hunyady László dalmü némelly kedveltebb szakait énekeljék a színészek? a nép: marseillaise!-vel válaszolt. És ismét harsány éljenkiáltások özöne közt zendült meg a szabadságot lehelő franczia nemzeti nóta. Ezután Wolf és a kardalnokok Hunyady László dalmüből énekeltek, melynek e szavainál: „Meghalt a csel-szövő“ többen Metternich nevét kiáltozák. Később Egres-si Gábor egyszerű magyar köntösben kardosan Petőfi nemzeti dalát szavalá el ritka lelkesüléssel, s annak es-kütartalmu szavait a nép itt is fölemelt ujakkal s öröm és magasztos lelkesüléstől áthatott arcczal utána dörgő, mo-rajló szózata hasonlítván a niagarai zuhatag kábitó hul-lámzajához. Hasonlag magyarázhatlan tetszésrobaj követ-te később Füredy énekelte népdal: „Elszegődtem Tarnóczára bujtárnak“ — igen helyesen alkal-mazott következő szavait: „Elég nekem tíz forint és szabadság, nem kell nekem szolgaság!“ Énekeltek továbbá Kölcsey himnuszát, Vörösmarty szó-zatát s miután még néhányan a szinpadról és páholyok-ból röviden szónokoltak, Jókai Mór kinyilatkoztatására, miszerint Stancsics gyöngélkedő egészsége miatt nem jelenhetik meg, a közönség Rákóczy induló mellett ria-dó éljenekkel oszlott el.

Ezalatt a működő választmány a rendfentartásról ta-nácskozott. Alig ült néhány perczig, midőn harsány él-jenek Stancsics érkezését jelenték. A terem pillanat alatt megtelt emberekkel s ezek élén Stancsics jött és az asz-tal egyik szárnyvégéhez állva, lassu mintegy tulvilági hangon, fájdalom-mosolygó arcczal ezeket mondá: nem érdemlettem én azt szegény paraszt ember — hisz ne-kem igen csekély érdemem van, — mig ott a börtönben ültem, három gyermekem temették el; idősb fiam, nem tud-ván kimondani az *S* betüt, mindig Tánicsicsnak hitt; urak, erre figyelmeztetem önöket... Sokan megütközve néztek egymásra, megháborodottnak hitték elméjében — de ő nem volt megháborodva — már valósággal így írja ma-gát. Nyáry alispán figyelmezteté a közönséget, mikép a kiszabadultnak szüksége van nyugalomra, azért kísérik őt családi körébe, szabadságot addig is élvezendőt, míg a

birói ítélet fölötté kimondatik. Erre Stancsicsot csakugyan nemsokára haza kísérték — folytonos éljen kiáltások hasítván a léget. Most az ellenzéki kör adá elő megbizottai által indítványát, miszerint ugyanis a nevezett kör nem titkolhatván el örömét a fölött, hogy Pestváros lakosai hazafi buzgóságuknak olly szép tanujelét adták, s olly szép eredményeket létesítettek, ennek következtében kivilágítással kívánják ezen örömnap nevezetes eseményeit megünnepeltetni, s a működő választmány elhatározza, mikép más nap (16-dikán) a városi középületek teljes világításban fénylendvén, a városház tornyára nemzeti zászló tüzetik föl, mellynek elkészítésére azonnal Kajdán gombkötő polgártársunk megbizatni elrendeltetik. Ezután e nap eseményei fölött egy hivatalos jelentés szerkesztésre bízták meg Kacs Kovics Lajos választv. tagot, ki nek e végetti elvonultával a jegyzőség Irányi Dánielre (v. tag.) ruháztatván, s ez is később a rendfentartási falragaszok fogalmazása végett a mellékterembe menvén, további jegyzőül Molnár György v. tag kiáltatott ki — és határozott, miszerint fenforgó körülményekben a városi bátorlét biztosításaul a polgárőrség mostani száma elegendő nem lévén, az még 1500 fővel szaporittatik s ugyanannyi fegyver kéretik e végett a helytartótanáctól.

E naptól fogva tehát — így szóltak a javaslók — minden nyugott s becsületes ember, kit a választmány arra képesnek tart, ez előtt beírja nevét a lajstromba s fegyvert kap és jelt: nemzeti színű szalagot balkezére s hasonló színű kokárdát kalapjára, levén Pestváros polgárőre, míg a nemzeti őrség tökéletesen rendeztetik. A tanácskozást két küldöttség érkezte szakasztotta félbe. Első a fiatalság részéről jött panasszal, miszerint a nap eseményeit tollra vevén, a nyomdából azt a censorhoz vitték, minél fogva rendeltessék meg, hogy az irat szabadon nyomathassék. A működő választmány azon értesítéssel nyugtatá meg a küldöttséget, mikép a nyomdatkat ma éjjel ő foglalja el s holnap reggel azonnal hivatalosan fognak a nyomdatulajdonosok a hozott végzésről tudósittatni; addig tehát békével legyenek. Másik mintegy 11 órakor az ellenzéki kör részéről jött hasonló pa-

nasszal, mire a végzés az illető tulajdonossal azonnal közöltetvén, a sérelem elhárított. S ilyen fáradhatatlan munkálkodás után a működő választmány késő éjjel oszlott el, szükség esete végett vagy három tag egész éjjel ott maradván. Az elnökséget Rottenbiller alpolgármester vitte — szokatlan türelem és jó tapintattal.

A kezdődött békés mozgalomnak egyik legfőbb vezér hőse Klauzál Gábor szeretett honfitársunk volt. Nem kételkedünk kimondani: miszerint ha Klauzál Gáborunk nincs, a dolgok már első nap tán olly általányosan kielégítő ponton nem állanak. Őt nevezzük s kiáltjuk ki az összes haza előtt Pestváros bátorléte megőrzőjeül, s tán az egész honbéke védangyalaul s uj korszakunk egyik legdicsőbb tényezőjeül. Utána következik ez érdemben Nyáry Pál pestm. másodalispán. A nép, melly utolsó perczig mindenütt tömötten jelen volt s a folyton hulló eső alatt szokatlan türelem jeleit adá, szinte nagy dicséretet érdemel a rend szoros megtartásaért.

Az ellenzéki kör termeiben, hova színház után a tagok s ezeken kívül mások számosan vonultak, nem lehetett komor, vagy hazafi bánattól bus képet látni. Csoportonkint a nap eseményeiről beszéltek. A bécsi forradalomról már bizonyos hírek érkeztek — vegyesen azonban még illyesekkel: hogy a császári palotát felgyújtották, Metternich lakát földig rombolták, 80-nál több ember elesett, ő felsége Pozsonyba menekült stb.

A sajtók ez éjjel már felszabadítva dolgoztak, a rendes katonaságot polgárörök válták fel, mindenütt öröm és szabadsághangokat lehetne hallani.

Igy ülte meg a magyar a fővárosban önerejével kivivott uj szabadságának első napját.

Még azon este megjelent, s más nap a lapokkal szétküldetett s falakon olvasható volt köv. hirdetmény:

Pestváros közönsége nevében alulírottak szerencsések hivatalosan értesíteni a magyar nemzetet, hogy a mi más országokban polgárvérbe került, — a reformot — Budapesten 24 óra alatt békés s törvényes uton kivivta a törvényes egyetértés. A városi tanács ugyanis a választó polgársággal értesülvén arról, mikép a város polgárai és

lakosai vele együtt akarnak értekezni az idők komoly fejleményei felett, a tanácskozási teremek századokon át zárva volt ajtait 1848-dik évi martius 15-kén délutáni 3 órakor a népnek megnyitá, s miután megértette annak törvényes kívánatait, azokat mint nagyobb részt már eddigelő is keblében ápolt hazafiui ohajtásokat, egy szívvvel egy akarattal elfogadta, magáévá tette, sőt azon tizenkét pontot, melyeket nagy részben a nemzet 1790-dik év óta törvényhozás útján is annyiszor sürgetett, ezen közgyűlésben az országgyűléshez intézendő kérelmezéskint aláírta.

A nemzet ohajtásainak említett pontjai következők:
(mint fentebb)

Következtek a közgyűlés határozatai: miszerint a) Pest-város iminti közkívánatait egy választmány haladéktalanul személyesen terjessze elő az ország rendjeinek, ő felségét pedig hódolva szeretett koronás királyunkat kérje meg, hogy ezen országgyűlést minélelőbb Pestre tegye át. b) A közgyűlés alulírt választmányt bizta meg, hogy a rend fentartásaul czélszerűen intézkedve, határozatait fogantossítsa.

Mellyeknek teljesítéseül alulírt választmány kiküldetéséhez képest:

a) Tüstint átmene Budára a nagyméltóságu magyar királyi helytartótanácschoz, s ugyanott azon kormánysszéki határozatot nyerte, mely szerint a censura nyomban megszünttetett, a sajtó annyi százados bilincsei alól föl szabadult, s addig is, mig sajtótörvények hozatandnak, a sajtókihágások felett a nemzett bizodalját bírós a nagyméltóságu helytartótanács által a hozandó törvényig ideiglenesen kinevezendő egyének fognak a fenálló törvények szerint itélai. Ime e lapok is tanusitják a határozat fogantatát.

b) Kieszközöltetett, hogy a sor-katonaság nem fog a rend fentartásába elegyedni, melynek biztosításaul alulírt választmány intézkedett, hogy a pesti polgári őrsereg eddigi száma jelenleg 1500-ra szaporittassék, s mint nemzeti őrsereg nemzeti színekkel ékesíttessék.

c) Kieszközölte, hogy Stancsics Mihály hazánkfia, ki azért, mert szabadon írt, mint statusfogoly Budán le vala tartóztatva, birói ítéletig nyomban szabadon bocsátott,*) s a nép kíséretében családjának adatott vissza.

d) Illy békés és törvényes uton minden vérontás és csendzavar nélkül kivivott nagyszerű reform-diadal megünnepléseül holnap Budapest ki leszen világítva, s innentul Pestváros, mint a haza szive törvényházának tornyán nemzeti színű zászló lobogand.

Budapest a törvény és béke korlátait nem sérté meg, s miután a rend fentartása hazafiui érzelmű lakosainak kezébe tétetett, reméli: hogy az egész haza ebben is követni fogja példáját.

Költ Pesten 1848-dik évi martius 15-kén.
Rottenbiller Leopold s. k. választmányi elnök. Klauzál Gábor s. k. Nyáry Pál s. k. Egressi Sámuel s. k. Irinyi József s. k. Staffenberger István s. k. Molnár György s. k. Irányi Dániel s. k. Vasvári Pál s. k. Petőfi Sándor s. k. Tóth Gáspár. s. k. Gyurkovics Máté s. k. Kacs Kovics Lajos s. k. E volt a három első censuramentes *magyar* nyomtatvány.

*) Nyáry Pál kezessége mellett. B. A.

Martius 16.

Az éj egy ollyatén zajos, mozgalomteljes nap után, minden reményen s várakozáson felül nyugalmasan folyt le.

Voltunk ezenen, kiket mart. 16-kának első órái viradva találtak, — kik mintegy elválni nem birtunk a naptól, mely „Mátyás igazságát“ ismét visszahozá reánk, kik attól tartottunk, nehogy az álom elvigye tán boldogító képeinket, vagy egybeolvassza Morpheus születésnyivel, mert olly csodaszerű fényben tűntek előttünk fel az előbbi nap eseményei.

A nyugalom, melyet testünknek áldozánk, igen rövid volt. Szent aggodalommal ébredtünk föl, mivel tudtuk, hogy e napokban vagy örök életre viradunk, vagy emléktelenül elszenderülünk. Első nehezebb volt a másikonál, mert erre csak az kívántatott, hogy ősi átkunk — a meg hasonlítás támadjon fel közöttünk, s azonnal egy lépéssel tán az enyészet örvényébe sodortatunk. És az anyag ehhez nálunk épen nem hiányozott. A kiváltság, osztályzat, előítélet s gögnek egész lávája forrt állományunk belsejében, és mi egyedül az ész, az okok legyőző hatalmában bizhatánk.

De bizodalmunkat főleg azon szellem befolyásában helyezők, mely a nemzeteket most szerencsésen vezérli

rendeltetésökhöz. — Világosan feküdt előttünk továbbá, mikép a magyar nemzet, műveltsége folytán, érett s képes azon jogok és előnyök birására, miket egy szabad nemzet élvezhet; képes az önkormányzás nehéz kérdéseit minden oldalról saját eszének élével bonczolgatni, a nélkül, hogy azzal magát, a késsel vigyázatlanul fölfegyverzett gyermekként megsértse; hogy végül eljutott azon korra, miszerint idegen gyámkezek által járszalagon többé ne vezettessék.

És ámbár százados emlékül ránk maradt a pártviszály, mégis, mi keblünk szent reményeinek legnagyobb lengületet adott, az az előbbi napi tapasztalás volt, midőn minden politikai színezet eggyé-olvadva, minden nemzetiségi s vallási, osztály és rangkülönbség kiegyenlítve látsván, mindnyájok ajkain csak egy szó, egy ohajtás lebegett: a szent szabadság!

Ugy valánk meggyőződve, miszerint azon lelkesülés, melly az önkény óriási molochát megdöntette, vissza fog utasítani minden kísérletet, minden törekvést az eddigi járomkor visszaállítására; mikint készebb önmagát áldozatul vetni mint édes szerzeményét — a szabadságot!

És ezen nézetekkel, ezen meggyőződéssel keblünkben, vetők szemünket Pestre, szabadságának második reggelén. Ünnepies színben iparkodék feltűnni minden. A főbb utcák házablakaiból s kapui fölött már kora reggel nemzeti zászlók lengtek; Landerer és Heckenast nyomdáját több zászló mellett egy nagy lobogó ékesíté köv. felirattal: „éljen a sajtószabadság!“ — az ellenzéki kör szállásán szinte több zászló közül egy nagyobb tűnteté ki magát az erkélyről köv. jeligével: „éljen a magyar szabadság!“ A tegnapi esőzést kellemes, derűs idő váltván fel, maga a természet is mint látszék ünnepelni szándékozik e napot. A fővárosnak egészen más tekintete volt. Mosolygni véltük az élettelen anyagot s mintegy lábunk előtt láttuk az óriási lánczot, melly nemcsak egyesek s emberekről, hanem egész fővárosról — az egész hazáról egyszerre s olly hirtelen lehullott. A jövő biborpiros hajnal-színben ragyogott előttünk. Az események rokonító varázsa közelebb vonzá egymáshoz a távol ismerőseket, s

kezet szorítva beszélgetének ők a jelentékes napi tárgyról. Hőn üdvözölték egymást a barátok s ha a győztes elvüek táborából voltak, örömkönyűt láthatál szemekben az igazság olly fényes diadala fölött; és ha egyikök tán az ellenkező oldalon állt előbb, őszintén megvallá tévedését vagy kényszerültségét, minél fogva meggyőződését nem követheté! bocsánatot kért s nyert barátjától azon igaz vagy színleges mellőzésért, melyet közéjük az elvek különbsége vont, pusztító vészkintrajzoltatván az ellenzéki tanok mindazok által, kik saját kényelmöknek a haza érdekét feláldozni nem iszonyodtak! —

A szabadság arany korszaka megnyilván, annak véd-bástyáit: a közrend és bátorlétet is mindenkép erősíteni s meghódíthatatlanokká képezni kelle. Erről erélyesen gondoskodott a működő választmány az előbbi nap határozott őrsereg-szaporítás által, melyet illetőleg 16-kán reggel következő hirdetvény ragasztatott a falakra:

H A Z A F I A K !

Pestváros közönsége alulirt napon a hozott s más hirdetményben közléteendő határozatok végrehajtására s a rend fenntartására alulirt bizottmányt közértelemmel választván, ez ugyancsak mai napon összeülvén következőket határozott: 1. A létező polgári őrsereg jelenleg 1500 taggal fog szaporíttatni. 2. Minden becsületes ember magát máttól kezdve a városházán jelentheti s ennek bírálata után fegyvert és ismerető jelt ingyen fog kapni. 3. A most létező polg. őrsereg is ugyanazon ismertető jelt veszi föl, melly lesz egy nemzeti szalag a balkaron s nemzeti színű rózsa a fővegen. 4. Az ujonnan fölveendő polgárőr a létező osztályok bármelyikébe állhat. 5. A bizottmány, ha szükségét látandja, ezen nemzetőrséget még szaporítandja. 6. A bizottmány teljes bizodalommal várja minden becsületes hazafitól, hogy a személy és vagyonbátorságot nem fogja megsérteni, sem a közbékét és rendet megbáborítani. 7. A bizottmány minden becsületes hazafitól megvárja, hogy ennek és az őrsereg minden egyes tagjai intéseit szívesen követni és teljesíteni fogja. Polgártársak! jel-

szavaink: éljen a király, alkotmányos reform, szabadság, egyenlőség, béke és rend! Költ Pesten 1848. évi mart. 15-kén. A bizottmány elnöke és többi tagjai: Rottenhiller Lipóts. k. vál. elnök. Klauzál Gábor. Nyári Pál stb. mint fentebb.

És mi néhány év előtt még lázító intézvénynek tartott, a tetteleg megindult nemzeti őrseregbe nem 1500-an, de számos ezrek jöttek iratni be magokat. Versengve előtétek egymást a beállhatás dicsőségében, mintha visszakerültek volna a régi idők, midőn a harcz diadalmiban osztozás végett, győzelmes zászlók alá sereglettek a tűzkeblű magyarok.

Mig e munka egyik városházi teremben erősen folyt, a vál. polgárságiban 9 órakor a működő választmány ült nyilvános tanácskozásul össze. Mindenekelőtt a polgárság nagyobb számmal kívánván magát a választmányban képviseltetni, ennek tagszámához következő egyedekek választattak: Nádosy István, Grosz Ferencz, Borsody Endre, Emmerling Károly, Burgmann Károly, Gieszriegl József, Beliczay Imre, Müller József, Vecsey Sándor, Aul József, Ilkey Sándor, Kendelényi Károly, és Jókay Mór meg Emődy Dániel.

Erre az országgyűlés elé s Bécsbe küldendő választmány neveztetett ki s Kendelényi és Degré által a tanács tüstinti hozzájárulásra szólíttatott fel; a feliratszerkesztés végre Kacs Kovics Lajos főjegyzőre bízott.

Ez ülésből ment Buda városhoz is a tegnap határozott küldöttség, csatlakozásra szólítandó fel az iker fővárost.

Ugyanekkor némi katonai fenyegetőző állásról értesülvén a választmány, Nyári Pál s Kendelényi Károly azonnal az ülésből kiküldettek, élő szóval megtudandók Budán a főparancsnoktól, hogy miért legyen ott a katonaság felállítva, s azonkívül hogy fegyverkiadást eszközjenek ki; s a megbizottak még ez ülés folytán jelentették, mikép a katonai főparancsnok laka előtt felállított katonaság interpellatiojuk következtében azonnal elparancsolattott, továbbá 500 darab fegyver Pestváros hatósága rendelkezésére készen áll, végre több is fog még kiadatni, mihelyt a már tett rendelet következtében Komáromból megérkezik.

Délután Tipula Péter, köztörvénytanár s dékán, a ki már előbbi nap este is kinyilatkoztató, mikép a városi hatóság az egyetemi fiatalságról szükség esetén szabadon rendelkezhetik, ismételve megjelenvén, az egyetemi tanári kar közremunkálását ajánlotta s kérte a dolgoknak akkinti vezetését, hogy az ifjuság hivatlan izgatók által semmi veszélybe ne döntessék; mire Kendelényi vál. elnök kinyilatkoztató, hogy az eddig legnagyobb ovatossággal s mérséklettel történt lépések s hirdetmények legjobban tanusítják, mikép a dolgok törvény korlátai közt forognak s férfias komolyság és higgadtsággal intéztetnek — az ifjuság a magánál tapasztaltabbak tanácsinak önkint hódolván.

Ezután a helyt. tanács intézvénye, melyben az a censura megszüntetését jelenti, olvastatott s közhelyesléssel fogadtatott. Az említett intézvény következő:

Nemes városi tanács!

A megelőző censura a törvényhozás további rendelkezéseig megszűnván, a sajtó kicsapongásai és visszaéléseinek kellő megtorlása végett, addig is, míg a törvényhozás intézkedendik, e következő szabályok állittatnak fel: 1) A sajtó minden megelőző censura nélkül szabadon működik. 2) Minden, akár könyvnyomtatás, akár könyomás által kiadott bármely nemű irat, vagy rajznak szerzője, szerkesztője vagy készítője az iratban vagy rajzban foglaltakért felelős. 3) Minden könyvnyomtató és könyvnyomó az illető irat vagy rajz kinyomása, s a szerzőnek átadása után tartozik azonnal a nyomtatnak egy példányát az illető hatóság elnökének átadni, ki 4) Köteles azon példányt a kinevezett bizottság elnökének haladék nélkül felelősség terhe alatt s azonnal átküldeni. 5) A sajtó utján elkövethető visszaélések és kihágások megbírálása végett rendelt ideiglenes bizottság névsora ide mellékeltek. 6. Ezen bizottság a kinyomtatott iratot vagy rajzot megvizsgálván, a benne talált vétség iránt véleményét kimondja, és az esetet a vétkesnek illető bíróságához további elítélés végett átküldi. 7) Ki valamely iratot vagy rajzot ki akar adni, köteles a nyomtatandó iratot vagy rajzot önkezeivel aláírni, és ha a nyomda-tulaj-

donos előtt a kinyomatást kívánó egyén ismeretes nem volna, köteles ugyanazonságát az illető nyomda-tulajdonos előtt ismeretes két tanu által bebizonyítani. 8) A nyomda-tulajdonos tartozik minden legkisebb nyomatra nevét vagy műhelye címét kinyomni, ha ezt elmulasztaná, vagy az általa kinyomott iratot vagy rajzot, ismerve a kiadó egyént, általa alá nem írat- ta, vagy ha azt nem ismerve, annak ugyanazonságát két általa ismeretes egyén tanukkal maga előtt be nem bizonyította, ugy- szinte, ha a nyomott irat vagy rajznak hatósági elnök kezébe azon- nali általadását elhanyagolná, a kiadott irat vagy rajz tartalmaért szinte ugy felelőssé válik, mint maga a szerző vagy kiadó. 9. Épen ezen felelet terhe alá esik azon hatóság elnöke is, ki a nyomda tulajdonosa által nekie átadott nyomtatványt a bizottság elnökének azonnal meg nem küldi. Miről e városi tanács ezen- nel szoros hozzátartás végett értesítettik. Kelt Budán a magyar kir. helytartótanács 1848 évi bőjtmáshó tizenhatodikán tartott üléséből. A városi tanácsnak jóakarói: Gróf Zichy Ferencz. Nyéky Mihály. Némethy Endre.

Bizottsági tagok:

Nyári Pál. Klauzál Gábor. Deák Ferencz. Patay József Fáy András. B. Eötvös József. Trefort Ágoston. Vörösmarty Mihály. Bajza József. Fényes Elek. Szalai László. Balla Endre. Rottenbiller Leopold. B. Kemény Zsigmond. Lukács Móricz. Va- lero Antal. Szilágyi Istv., gombkötő. Kappel Frigyes. Tóth Gás- pár, szabó. Frölich Frigyes. Burgmann Keresztély. Irinyi Jó- zsef. Egresi Samu. Zlinszky János, főbiró. Bellág Antal, esküdt.

Délutáni ülésben Budaváros küldöttsége is megjelent Schmidt városkapitány vezérlete alatt, magával hozván a tanács és választottpolgárság jegyzőkönyveit, s kinyilatkoz- tatá, mikép ezen testületek a pestvárosi küldöttek fel- szólítása nyomán a petitiót minden pontjaiban elfogadták s Pestváros intézkedésihez hasonló rendelkezéseket tőnek. Mindezek a küldöttség által felolvasott jegyzőkönyvből még világosabban kiderülván, a nyilatkozatok hazafiui ro- konszenzettel fogadtattak, s a küldöttség ismételve közre- munkálásra szólított föl.

Klauzál jelenté az őrsereg rendezése iránti intézkedést; az egész polgári őrsereg fog ugymond reggel örködni; lesznek laktanyák, az ifjuság választ maga közül ötszázat, kik százankint minden városrészben örködendnek, saját fegyverével is tehetni szolgálatot stb. — Ezután Stancsics Mihály részére aláírási ív nyittatott; a városi tanács felszólíttatni rendeltetett, hogy a censura iránti helytt. intézvény nyomán azonnal a nyomdatulajdonosoknál hatóságilag intézkedjék; az ifjuság részéről az őrseregbe jegyzettek névsora közöltetett; elosztattak az illető városrészek szerint a nemzetőrök s kijelöltettek az őrtanyák számaikra. Irányi Dániel vál. tag bemutatván azon ifjak névsorát, kiket a működő választmány kiegészítéseül az ifjuság maga kebléből kiszemelt, a választmány ennek folytán, és később aztán még következő tagokkal szaporíttatott: Székely Gábor, Bulyovszky Gyula, Oroszhegyi József, Sükey Károly, Sebő Antal, Vidács János, Degré Alajos, Szegfy Mór, Magyar Mihály, Egressi Gábor, Kéleti Zsigmond, Mocsári János, Justh Manó, Szamvald Gyula, Sauer Ignác, Bugát Pál, Csasz Márton, Balassa János, Halász Géza, Flór Ferencz, Pólya József, Székács József, Peczelt Otto, Vörösmarty Mihály, Eötvös József, Kunevalder János, Török Pál, Szántófy Antal, Margó György, Mavromaty Józsaát, Hajnik Pál, Aigner Ferencz, Landerer Lajos, Kasselik Endre.

Végre azon aggodalom megszüntetésére, hogy a postákon a választmány által kinyomatott iratok lefoglaltatnak, Nyári Pál s Kendelényi Károly küldettek nyomban a helyt.tanácsához.

Az ülések mind ez ideig tökéletes nyilvánossággal tartattak, a választmány azonban látván a teendők fontosságát és sokaságát, valamint az is, hogy a roppant néptömeg jelenléte s folytonos indítványozásai mellett ugyszólván lehetetlen neki rendesen tanácskozni, bizalommal kérte föl a közönséget, miszerint ha sikert akar, vagy csendesén viselje magát, s engedjen szót azoknak, kiket megbízott — választmányi tagoknak, vagy legyen szíves eltávozni, hogy a vál. nyugalmasan dolgozhassék, melly is a végzeteket azonnal hirdetmények által közvéteendő,

s mihelyt a dolgok állása igényli, tüstint közgyűlést hivand össze. S dicséretére legyen a pesti közönségnek mondva, volt e kandiságot ingerlő pillanatokban annyi önmagát legyőző szellem benne, hogy a komolyan de szeliden tett felszólításra tömegesen hagyá oda a vál. termet, — vagy ha jelen is volt ezentul, nem háborítá a tanácskozást többé hasonló zajoskodással.

Mi a tanácskozási termen kívül e nap reggel óta történt, szinte meglepe mindenkit s a megindult új élet fejlődő csiráit tünteté föl nem kisszerű alakban. Tanuja voltam azon lelkesülésnek, melyet az egyetemi fiatalság lobogó zászlók alatt mintegy 9 óra tájon népszerű tanára Tipula Péter által, ki jós szellemmel azonban nem bírván, még előbbi nap véstől inté növendékeit, atyailag buzdittatván, mutatott s békevédelmi seregekbe csoportozólag, riadó éljenekkel üdvözlögeté a szabadságot. Tanuja voltam délutáni 3 órakor ama szivemelő látványnak, midőn ez ifju honpolgárok a muzeum téres udvarán, mely lakásommal épen szemközt esik, a város öt része szerint különkülön iratták be magokat közcsend-örökül. Sokan közülök nem látszának még felfogni a nagy czélt, mely őket a tanulmányok teréről most a hazapolgári kötelesség egy szentebb mezejére vezeté; de szemeikben égett fiatal pezsgő vérök lángja, meg a szent elhatározás, miszerint hazájoknak az átalakulás nehéz óráiban segédkezeket ők is buzognak nyújtani. A toborzás s rendezkedés élénkül folyt.

E közben erősen készültek a város kivilágításához. S mintha őseink lelkei szálltak volna le hozzánk a szabadság szövétnekivel, dicső vallhallakint tündérfényben ragyogott este fővárosunk, s utcáit folyton éljenezve hullámozó tömegek lépék el. A magán s köz, hatósági s kormányépületek teljesen ki voltak világítva, még Budának ős várában a nádorlak is, melynek magasan sötétlő falain e fény előjeleül sugárzani látszék ismét, még pedig igen közel nagyságának. És a városház tornyán felütött háromszin lobogó annyi ezer nemzeti zászló fölött, melyek mind köz mind magánépületeket diszitének, a széltől idestova lengedeztetve, szívdobogtató látványul szolgált

minden igaz hazafinak, emlékeztetve őt, mikép ezentul a magyar hon ügyei s érdekei lengületet nyerendnek, és emlékeztetve azon rejtélyszerű hivatásra, melyre jelen forradalmi korszakban a városházak rendeltetve lenni látszanak.

De szellemi képe az örvendező Pestnek, felülmulá ragyogó külsejét. Mindenütt csak az ujjászületés örömyilatkozatival lehete találkozni, s a tömegek viharos éljenekkel, egyesek derüs arcz vidám, sokat jelentő vonásival tanusíták azt. Illy folyton éljenző népsokaságot vont maga után a pesti nyomdaszemélyzet, mely kék vászonzekékben (blouse) s fehér vagy zöld papirossipkákkal ellátva, páronkint hosszú vonalt képezőleg, Landerer és Heckenast előlépdelése mellett zászlósan bejárta Pest főbb utczáit, elől két nyomdasegéd egy nagy kifeszített nemzeti zászlót vivén köv. felirattal: „éljen a sajtószabadság!“ Midőn ez ünnepies menettel legelőször találkozám, úgy rémlett előttem, mintha Guttenberg első segédeit látnám, kik még nem sejdíték, hogy a dicső találmányt is járomba csigázandja még a szükkeblűség és cselszövény, s kik az ész diadalát ünnepelni mentek illetén járdalattal. És meg nem tartóztathatám magamat, hogy midőn a menet, iszonyu népsokaság kíséretében főbb utczákon át az „ellenzéki kör“ elé érkezett, utca közepén egy hágsóról a tömeget ne üdvözöljem következőleg: „Üdvözlegyetek honfiak, szabad polgártársak! Még csak tegnapelőtt is, válogatva válogattuk a szavakat, hogy a censor rákollója elől megment-sük legszentebb gondolatainkat, legőszintébb érzéseinket, — még csak tegnapelőtt is fájdalommal emlékeztünk, ha ránk jött a szomorú óra, ama két önkényes hatalomtényre, melyek elsője, honszeretetben legragyogóbb egyik hazánkfiát *Kossuth Lajost* (roppant éljenzés) három évi, — másika magyar népünk hű apostolát *Stancsics Mihályt* (ismét roppant éljenzés) egy évi fogságra verte igazságtalanul, ez utóbbinak családi boldogságát végkép aláásván: s ime! tegnap óta vége mind ennek, vége még a legszomorítóbb, legkeserűbb emlékezetnek is. Ők mindketten magasan fénylenek most közöttünk. Maga az itt hullámzó töméntelen sokaság harsány allelujája, mely buz-

gó hálaimakint zeng fel az éghez, tökéletesen biztosít arról, hogy a magyar írók, kik e honban már nem is páriák többé, ezentúl szabadon föllenghetnek gondolataikkal az igazság szent napja felé, szabadon művelhetik lelkök bányáját és szórhatják onnan a drága kincseket, miknek alapján felviruljon a haza; és a magyar név, mint egykor kard, úgy most észáltal örököljön meg a nemzetek történetében! (zajos éljenek.) Méltó tehát ünnepelnünk e nagy napokat, méltó mélyen szívünkbe vésnünk azoknak emlékezetét, s átadnunk unokáinknak, hogy tudják mikor viták ki eldődeik a sajtószabadságot. Éljen a szabad sajtó!“ (Szünni nem akaró éljenzés.)

A beszédem közben odaérkezett s tisztelgő állásba helyezkedett polgári egyenruhás őrség, a szabadsajtó fölcifrázott emberei, s velem szemközt az ellenzéki kör erélyén a sok nemzeti zászló közt köv. transparent :

„S z a b a d s a j t ó !

Kelj fel rabágyad köpárnairól, beteg, megsibbadt gondolat!
Kiáltás felérzés, mely nyögél elfojtott vérző szív alatt,
Ó jőjtek ki lánczra vert rabok, lássátok a dicső boldog napot,
Melly olly soká türt veletek, derűt, vigaszt és áldást hozzatok“ —

végül az elláthatlan sokaság ezrei buzditólag hatván rám, szavaimat a legfelsőbb fokú lelkesülés hangjára emelék. S úgy látszék, mintha testvéreimhez szólottam volna. — Meglátván Petőfit a kör ablakában a tömeg, szólásra hívá fel őt, de a népköltő sok beszédétől kimerítve s rekedt lévén, haláját fejezé ki a közönség éljeneire s biztosítá azt, miszerint ott fogják találni őt mindig a szabadság zászlója alatt.

Emich Gusztáv könyvboltja fölött a kedvelt költő képe kivilágítva diszlett köv. felirattal: szabadság, béke, egyetértés, — s noha találva nem igen volt, mégis mindenki szíve tüstint megismerteté benne Petőfit. A szabadságot ezernyi modorban éltető s üdvözlő tömegek késő éjjel oszlattak haza.

Az ellenzéki körben, mely ezóta mindenféle dicső

hazafi remények s tervezetek eszmecserélő tanyája volt, ez este hallók s olvasók a kör rendes pozsonyi levelezőjének, mint szemtanunak, Bécsből mart. 15-kei éjszaka kelt iratából **Kossuth** bécsi hódításait, mik úgy tűntek fel előttünk mint egy őskori hős diadalmenete nyert győzelem után, s míg határtalan örömmel tölték el szívünket, lelünk a szabadság védelmére s tényeihez új erőt merített.

Ez este jelent meg egy nyomtatott lapon következő ministeri combinatio:

Kiket kíván a nemzet felelős ministereknek?

Batthyányi Lajos külügy
Deák Ferencz belügy
Kossuth Lajos ipar és közlekedési
Pulszky Ferencz pénzügyi
Szentkirályi Móricz cultus
Szemere Bertalan nevelési
Perényi Zsigmond igazsági
Nyáry Pál rendőri
Teleky László hadügyi
Eötvös József pecsétőr.

} **ministernek.**

Martius 17.

Harmadik napja békés forradalmunknak. Már előbbi nap számtalan kokárdát láthatánk, de ma nem találkoztunk már emberrel, ki a közmozgalom részese s illetőleg lovagává nem avatta volna fel magát valami nemzeti jellel, s a kokárdák ezer fajait lépteté divatba a találékony ész úgy, hogy azok utoljára valóságos divatczikké váltak. A vásári tömeg emelé kelendőségeket, s élénk keresettségök csakhamar magasra rugtatá árukat. Még ritka nőt is lehetett már látni nélkülök. Sokan utánzásnak, majmolásnak keresztelék ezt el; mi lelkesülésnek, meleg részvétnek szerettük hinni: s a mennyiben itt-ott nyilatkozatokat hallánk, véleményünkben, ha síkra kell is állani, bizonytal nem csalódunk.

Erős oszlopok támogatták itt már ekkor a nemzet kívánságait; a fővárosi polgárság veleje s disze csatlakozott hozzánk, meleg kézszerítással s vidám képpel jelentvén ki rokonszenvét a kedvező fordulatok iránt.

Hazánk és névszerint fővárosunk fölött jó szellem lebegett, melly az események találkozását akként vezérlé, hogy idegen beavatkozástól tartanunk annyira nem lehetett; belső kicsapongást pedig, mit az izgatás hevében itt-ott kiejtett vigyázatlan szavak s álhírek majd előidéztek,

csirájában elfojta bölcs tanácsadás. A működő választmány arguszi szemekkel őrködött minden pontján a fővárosnak, éber gondot fordítván minden kívánság lehetőségére, minden aggodalomnak, mik ezerével támadtak, eloszlatására, s minden indítványnak, mik leginkább ostromlák a választmány türelmét, kihallgatására, s ha czélszerűknek mutatkoztak, életbe léptetésükre. És e helyes tapintat, ez éberség tartá fen a város nyugalalmát.

Koránsem akarjuk azonban magunkat s másokat ámitni, mintha mi, vér nélkül esvén keresztül a forradalom eddigelő, csak ezért is legmiveltebb népe volnánk Európának. Képességünket a legmagasb műveltségre hazafias örömmel elismerem, de ha mozgalmaink alatt legkisebb akadályt gördítenek utunkba, jót nem állhatandott senki a következményekről!

Milly borzasztó képe leendett akkor anyavárosunknak! Ismeritek-e a véres forradalom iszonyait? Ó ne kívánjatok azokban részesülni. Csak ha kell, polgári kötelessége a honfinak: halni a szabadságért és hazáért, — addig élni s érdekében munkálni feladatunk.

Körülményeink nem is kívántak mai napig ellenkezőt, valaminthogy a békét kockáztatni, bizonyos nagyobb igények elérése végett, veszélyes kísérlett fogott volna még akkor lenni. E szerint legszebb irányban indulván meg átalakulásunk folyama, nekünk itt addig, míg az netán valamelly iszonyu kősziklát találándott gátul utjában, vesztég kelle maradnunk s csak a rend és közbátorlét fenntartása körül őrködnünk.

És ennek a működő választmány tökéletesen megfelelt. Reggeli ülésében a választmánynak ismét roppant néptömeg vőn részt, melly azonban látván, mikép folytonos zajával a tanácskozásokat háborgatja, magát később nagylelkűen az eltávozásra határozta. — Nehány kisebb érdekű bejelentés után küldöttség érkezett a fiatalságtól egy kérelemmel, mellynek első pontjában köszönet szavaztaték a forradalmi tanácsnak eddigi intézkedéseiért, másodikban felszólittaték a választmány, hogy küldjön országszerte embereket, kik a népet a mozgalomról felvilágosítsák, harmadikban a törvénykezések nyil-

vánosságának behozatását sürgeté. Nyáry Pál erélyesen s mély belátással válaszolt a követelési pontokra, nagy tapasztaltsággal adván elő a missionáriusi rendszer veszélyeit, és hogy a törvénykezési nyilvánosság behozatala csak törvény által létesíthető — azon törvénnyel, mely még többi kívánságainkat is életbe léptetendi. — Ezután Budára több fegyver kiadása végett Nyáry Pál, Kendelényi s Rottenbiller kiküldettek; meghagyatott, hogy egy az Őrseregek rendezésére kinevezett alválasztmány, Csányi László hozzájárulásával a fegyverek kiosztása iránt lehető legcélszerűbben intézkedjék. A mesteremberek felszólíttatni rendeltettek, hogy legényeiket munkával lássák el. Csakhamar visszajöven Budáról a fenemlitett küldöttség, jelenté, mikép még ma ezer darab fegyver fog kiadatni, s egyszersmind a főhadikormányzó azon ígérését jelenté be, miszerint az még több fegyverről fog gondoskodni. Továbbá határozatott, miszerint a munkátlan kóbor nép szoros rendőri felügyelet alatt tartassék, a kocsmák jókor zárassanak be, a háziurak és családapák felszólítandók, hogy alárendelteiket s a hozzájuk tartozókat mindenkép szemmel tartsák, a nép minden csoportozástól tartóztatassék vissza, s a kapitány rendeletet kapott annak számbavételéről jelentést tenni, hogy ha a város részéről munkát lehetne adni, mennyi embert s mimódon lehetne foglalkodtatni. A mészárosok teljes mértékadásra s az árföl-emelésnek ezuttali nem sürgetésére szólíttattak fel. Bemutatott alválasztmánynak egy nagyobb számú aláírással ellátott kérelem, melyben a zsidóknak a nemzeti Őrseregbei fölvétele, mely a kiadott program ellenére többek által megtagadatott, szorgalmaztatik; mire határozatott, hogy a zsidók az ellenzéki körben alakuló osztályban jelentsék be magokat, hol is aztán minden kérdés nélkül besoroztattak.

Mintegy tizenkettőfél óra lehetett, midőn éljenkiáltásokkal egy férfit kísért föl a nép a terembe s ez pillanat alatt megtelvén, a férfi a tanácskozási asztalon állt. Kubinyi Ferenéz a veterán ellenzéki bajnok volt, ki a kitört mozgalom hírére távolról Pestre sietvén, rokonszenvét bementeni buzgózkodott. Örömkönyüs szemekkel

nyilatkoztatá, mikép ő ez elvekért már 25 év óta küzd, s ő volt, ki azokat a pestmegyei teremben legelőször megpendíté. A tűzkeblű férfiú, ki soha nem irtózott az igazság és szabadságot nyilván hirdetni, reszketett örömben; — érezők, midőn őt az asztalról lesegítő, felindult vére lángmelegét görcsösen vonagló kezeiben, és azon buzgóságát ajánlkozásakor, miszerint kész halni a hazáért, mélyen szívünkbe vésők — öröm emlékül.

A nap további folytatában a választmány Stáhly országos főorvos azon ajánlkozását vette, miszerint ha netán szükség leendne, nevezett orvos ur készséggel nyújtja hivatásbeli szolgálatát, mire azonban hála égnék szükség még nem volt. Bajza József nemzeti színházi aligazgató előterjesztvén, mikép arról értesült, mintha rossz szándokból némi rendetlenkedéseket akarnának némelyek a magyar színháznál elkövetni, 8 rendes s 20 új polgárőrt kívánt az említett intézet számára rendeltetni, mi megis adatott. Ezután az összes őrsereg ideiglenes ezredesévé Rottenbiller alpolgármester közakarattal választatott. Csakhamar Kunevalder jelenté, mikép feloszlátván a zsidó községet, ez már csak ideiglenesen működik. Az őrségi ideiglenes szabályok megállapíttatván, kinyomatni rendeltettek. Ez ülésben olvastatott fel az országgyűlés s ő felsége elibe küldendő kérelem, mely is következőleg hangzik:

Felséges haza!

Nem tudjuk, öröm-e vagy fájdalom, mi felséges hazánk és királyunkért egyiránt hiven dobogó keblünket dagasztja, midőn választottainkat a haza országosan összegyűlt képviselőihez küldjük e könyörgésünkkel, mely életünkénél is drágább kincseket tárgyaz. Örülünk, mert valamint felséges urunk és fenséges családja iránti leghőbb ragaszkodásunkat, úgy a haza képviselőihez szeretettel párosult bizodalunkat azzal együtt van szerencsénk tanúsíthatni, hogy midőn Európa más nemzetei s népei a reformot csak embervérrel tudják magoknak kivívni, mi ma-

gyarok, a béke s törvényesség ösvényén maradva, teljesen hisszük és reméljük, mikép azt sem a nemzet közbizodalmu képviselősege, sem a hon szeretett atyja nem fogja megtagadni. De legerősb hitünk s reményünk mellett is el kell szomorodnunk, ha meggondoljuk, hogy nyolcz évszázad óta e nemzet annyi véráldozattal szerzett s megtartott boldog hazájában még tökéletesen boldog nem lehet, mert a boldogítás sugárainak melege, az alkotmány olly szűkre terjede, s mert azt kifejlesztienünk s erősbitnünk nem annyira fejdelseink többnyire jónak tapasztalt szive, mint a körülmények fejletlen volta, de leginkább az uralkodóknak a kasztokból kiszemelt önző, vagy szolgalelkű tanácsosai s e nemzet irányában feleletre soha nem vont idegen érdekű ministerei nem engedék; nem pedig, főképen azért, mert az isteni teremtés legszebb szikrája — az ész — a censura nyomasztó kínaitól levén környezve, a hatalom góczához nem juthatott; s a gondolat, melly azt tolmácsolandó vala, szabadon nem repülhetett. Fél század óta sürgeti a magyar nemzet országgyűlésileg képviselt egyik osztálya a reform némelly pontjait, de azok legüdvösb törvényjavaslatokba foglalva, mindannyiszor vagy a főrendeknél, vagy az irányunkban idegen elemű s érdekű ministerium jégkebelén szenvedének hajótörést. Nem! ez tovább így nem maradhat, és pedig nem a nemzet érdekében, melly nevezet többé a nemesi családok néhányának kizárólagos tulajdona nem lehet! hanem a századokon át nélkülöző nép millióit is szükség hogy fölment részeseivé avassa; — nem a haza érdekében, melly nem lehet közönyös az iránt, hogy kebelét annyi osztály és érdekbeli különység szaggassa; nem az országos rendek és nép érdeke tekintetéből, mert amazok eddigi jogait a nélkül, hogy ezt testvéröknek ismerjék, nem tarthatják fen; — de különben is ismerve felséges urunk fejdelmi erényekkel áldott jó szívét, édesen hisszük, mikép az, nemcsak egy töredékét magyar koronája alattvalóinak, hanem azok összeségét, és ebben a hivatok leghivebbikét, a magyar nemzetet is egészen boldogítani ohajtja. Mi tehát Budapest nemzeti érdekekben testvéreileg egyesült tanácsa, polgársága s összes lakossága,

értésülvén az eseményekről, melyek egész Európát meg-
rázkodtatták, s melyeknél fogva honunkban a béke csak
ugy lehet biztos minden bel s s küllellenségek irányában,
ha alkotmányunk sánczai közt minden honpolgár saját
jogait és érdekeit fogja védeni; s meggyőződve arról,
hogy édes hazánk és nemzetünk csak úgy virágozhatik
fel nagygyá, dicsővé s hatalmassá, ha benne minden érde-
kek szinte testvérileg egyesülendnek, miután ezen elveket
s kívánatokat egy szívvvel és lélekkel sajátítnak vallot-
tuk, egyszersmind elhatároztuk, hogy azok kivíthatásaul
semmi törvényes és békés eszközt használatlanul nem ha-
gyunk. S ámbár ohajtásaink némi részben a m. kir.
helytartó-tanács legközelebb költ rendeletei által már
teljesülésbe mentek is, azonban mindent a többivel kie-
gészítve törvény által is örökre biztositatni kívánván, a
nemzet akarata nyomán több mint százhatvanezer polgár-
társaink nevében esedezünk a felséges haza előtt, méltóz-
tassék a következőkben öszpontosuló legforróbb kérelme-
inket komoly figyelmére s pártolására méltatni: (követ-
kezik a 12 pont).

Felséges haza! Ime legerősb meggyőződésből eredt
kívánataink, melyek által alkotmányos szabadságunkat
biztosíthatni reméljük s melyeknek ajánlataul felesleg vol-
na többet felhozni annál, hogy más nemzetek is csak
ezekben találták s tisztelik szabadságuk, hatalmuk és vi-
rágzásuk palladiumát. S mialatt azért más nemzetek és
népek véröket ontják: mi békés polgárai Budapest vá-
rosainak, ép olly hűséggel ragaszkodunk koronás kirá-
lyunkhoz, mikint ezt a haza érdeke s törvényeink kívánják.
A rend, személy- és vagyonbátorságért, melynek biztosi-
tékaul keblünkben nemzeti őrsereget alakítánk, összesen
s egyetemlegesen kezeskedünk. S midőn kérelmeinket ma-
gunkkal együtt a felséges haza pártolásába ajánljuk, egy
lélekkel valljuk: éljen a király, alkotmányos reform, sza-
badság, egyenlőség, béke és rend! Budapesten 1848-dik
évi mart. 17-kén stb.

Ez ülésben nyújtotta be az egyetemi fiatalság az egye-
tem rendezését illető petitióját, mellvnek nontiai következők:

1) A magyar egyetem emancipatioja a bécsi kormány és egyetem gyámsága alól, s annak törvény általi biztosítása. 2) Az egyetem kormányzásának szabadelvü elrendezése s országgyűléseni képviseltetése. 3) Az egyetemi jóságok fölszabadítása a collegialis rendszer kezelése alól, s azoknak hű nyilvános felelősséggel járó kezelése. 4) Tökéletes tanítási és tanulási szabadság, t. i. szabad legyen a tanulói évek meghatározása mellett tant és tanítót választani; nemkülönben tudományok és képességek által kitiűnt egyedeknek szabadon oktathatni, s az állodalom által fizetett tanárokéval egyenlő érvényességű bizonyítványokat adhatni. 5) A rendes és rendkívüli tanszékek, segédállomások stb. — nem kegyelem útján, de érdem és nyilvános csődület általi betöltése minden valláskülönbség nélkül, s azoknak a külön vallások szükségéhez s a tudomány jelen állásához képest szaporittatása. 6) Testgyakorlati intézetek s egyetek fölállítása. 7) A tudományban elmaradt, vagy elaggott tanárok elmozdítása s nyugdíjaztatása. 8) Az évenkénti próbatételek megszüntetése, s azok helyett nyilvános szigorú s kimerítő díjnélküli végvizsgálatok behozatala, a tanároknak az állodalom általi kármentesítésével. 9) Nagyobb — a tudományok jelen igényeinek megfelelő s a magyar nemzethez illő tantermek s egyéb intézetek felállítása. Kelt Pesten a magyar kir. tudományegyetem összes ifjusága közgyűléséből, a sajtó szabadság harmadik napján. Tudomására esvén a tanár-testületnek a magyar egyetemi lelkes ifjuság korszerű kívánatai, a fentebbi pontok elfogadására örömmel nyújt kezét és e szent ügyet magáévá teszi: — Szabó János s. k., magy. k. tud. egyetem e. i. rectora és akadémiai tanár, Balassa s. k., Rupps s. k., Arányi s. k. mint a tanári testület kiküldött tagjai.

E kérelem, melyhez hasonló az orvosok részéről is benyújtott, a fentebbi városi petícióhoz csatoltatni határoztatott.

A családapák s házbirtokosokhoz intézett felszólítás olvastatott s kinyomatni rendeltetett, szól pedig következőleg:

Minden házbirtokos, iparüző és család-atya, a szabadságkoszoruzta közbátorság nevében felszólíttatik, s mint egyes polgár felelőssé tétetik arra: miszerint a) minden hozzátartozandóit (jelesül gyermekeit, legényeit, tanítványait, cselédjeit) e jelen időben, minden csoportozásoktól, s lármás békezevarásoktól tartóztassa vissza; s egyuttal b) világosítsa-fel a felett, hogy egyike

is, a mostani átalakulás biztos és békés kifejlődését, illetlen magaviselet által ne veszélyeztesse. Pesten 1848-diki martius 17-kén. A rend és közcsendi választmány által.

Rottenbiller Lipót elnök.

A választmány ezután csakhamar egy küldöttséget nevezett ki Nyári elnöklete alatt a helytartótanács és kamarához a következők létesítése végett: 1) a köz és kormányépületekről a kétféjű sas — e természetelleni csoda vetessék le s a sárga-fekete szín töröltessék el; 2) a kamaránál törvény daczára még folyvást használatban levő latin nyelv azonnal megszüntetvén, a magyar alkalmaztassék minden ágozatban; 3) a dohánytrafikák zárassanak be s a lotteria végkép számüzessék. Merész kívánatoknak látszanak ezek, mert már századok vagy évek előtt verék átkos körmeiket a magyar nemzet szívébe, de azért mégis hatalmasan követelte a nép, s ennek ki bátorkodott volna ellenállani? Nyári Pál néhány vál. taggal fölmene Budára s kieszközle — mindent.

—Midőn a forradalom a fenálló dolgok során keresztül viharozván, új tárgyakat léptet életbe s a régieket ledöntögeti, nemcsak szellemét önti át amazokba, hanem nevekkel is örökíti magát — nevekkel, mik emlékezetét késő nemzedékekre tartásák fen. Így tőn Petőfi Sándor, ki a választmányban indítványozá, hogy a városháztère ezentul „Szabadságtère“, az egyetem előtti tér „Mart. 15-ke tere“ s a hatvani utcza „Szabadsajtó-utcza“ nevet viseljen, melly javaslat azonnal el is fogadtatott, végrehajtatott s a régi nevek csak pusztá emlékezetben élnek azóta.

A tanácskozási termeken kívül, az őrseregbei jegeztetések vigan folytak, az ellenzéki körben Pulszky Ferencz elnöklete s illetőleg parancsnoksága alatt a 6-dik osztály, a curiaépületben pedig Száz Mátyás pestvárosi h. főbíró vezérlete mellett Mátyás király hires fekete seregének emlékeül, hasonló nevezet alatt egy őrcsapat alakult, fekete ruhában, halálfőjellel süvegén, s fekete zászlóval, mellyen szinte halálfő rémlik.

Es a toborzás, főleg az ellenzéki körben, legjobb sikerrel haladott, valamint a napi s esti társalgás is e társulathban mindinkább élénkebbé fejlődött, az új kormány-

alakulásra terjesztvén ki jelesen figyelmét minden értelmű ember. Én s egy barátom következőleg combináltunk: gr. Batthyányi Lajos elnök miniszter tárcza nélkül, Kossuth Lajos külügy, Deák igazság miniszter, gr. Széchenyi István közlekedési, gr. Károlyi György (vagy Klauzál Gábor) földművelési s műipari, Szemere belügy, Lónyai Gábor nevelési, Nyári rendőri, Ghiczey Kálmán pénzügyi, gr. Teleki Ádám hadügy miniszter. — Ez este olvadt át a gyűlés nagy része az ellenzéki körbe, Körmöczy Imre apát szónokolván az előbbiekről az ellenzéki kör elnökei előtt s azon nevezetes nyilatkozatot tévén, miszerint végre átlátták, hogy „az ő politikájok fölött nem volt isten áldása.” Minthogy a két társulat szállása egymás melletti házakban van első emeleten, a közbeneső fal áttörése iránti tanácskozás határozott. Körmöczy kijelenté, mikép ő ugyan a vidékiek nevében nem szólhat s e miatt is csak egyenkénti fölvetelét a tagoknak kéri, mindazáltal reméli, hogy nemsokára az egész gyűlés az ellenzéki kör keblében fog lenni. — Ez este hallottuk örömteljesen Perczel Mórictól a körben, mikép Komárommegye, a korszellemtől áthatva, önszántából lépett a reformok terére, a censurát megszüntette, a népképviselőket behozta stb. Ugyancsak ekkor keringett egy az nap érkezett bécsi polgár azon mondata, miszerint márt. 15-kén ő felsége Bécsben népe elébe először Kossuth-tal egy kocsi-ban ment ki, melly anekdota természetesen csak Kossuth népszerűségének óriási minőségét akarta kifejezni.

Martius 17-kén délután következő falragasz jelenté Budapest lakosságának a főváros helyzetét:

Két nagy, két dicsőséges nap folyt le. A mozgalom nagysága és általánossága kiváta, hogy a mi rögtön teljesítendő volt, rögtön életbe léptetve. A többi nemzeti kívánatokat, a tiszta alkotmányosság alapelveinek törvénybe iktatását, a két testvérváros 160,000 lakosainak nevében, erőlyesen fogja sürgetni az e végre Pozsonyba az országgyűléshez holnap indulandó két városi közös küldöttség. Ugyanezen küldöttség Bécsbe is fel fog menni, s ő feltségét, hódolva szeretett királyunkat fel fogja kérni, hogy még ezen

országgyűlést minél előbb Pestre áttenni méltóztassék. A sajtó már szabad. S az ideiglenes szabályok, melyek sajtótörvény hozatalaig, a főkormányzók által felállítottak, tökéletesen kielégíthetik a sajtószabadság minden barátait. Az alkotmányos élet ezen legfőbb szüksége tehát már tetteleg ki van elégítve. Fogságban tartott polgártársunk, Stancsics Mihály, rögtön szabad lábra állítatott. A melly számban kész fegyvereket szerezhettünk az országosan létesítendő nemzetőrség felállításáig, Pestváros polgárőrhada a lakosokból szaporíttatni fog. Hazafiak! a béke és rend a lefolyt dicső mozgalmak alatt mind ez ideig legkevésbé sem sértetett meg, s a tegnapi kivilágítás alkalmával is, bár roppant néptömeg hullámozott az utcákon, minden legkisebb kihágás nélküli teljes rend volt. Ez dicsősége a fővárosnak, dicsősége a nemzetnek, közös büszkeségünk az egész világ előtt! Bizonyosnak tartjuk, hogy ezen dicsőségünk, a jó polgárok közremunkálása által, tovább is szennyezetlen fennmarad. A mit kívántunk, meg van téve. A főváros derék polgárai, s különösen az egész munkás osztály meg lehetnek nyugodva s békén folytathatják munkájukat.

Éljen a király, alkotmányos reform, szabadság, egyenlőség,
béke és rend!

Kelt Pesten martius 17-én 1848. A rend fentartásá-
ra választott állandó választmány megbízásából.
Klauzál Gábor s. k. helyettes elnök. Irinyi József s. k. helyettes jegyző.

E nap a választmányba közkívánatra köv. új tagok
soroztattak: Valero Antal, Walthier Antal, Privorszky
Ferencz, Hengermüller Mihály, Wrhovszky Sándor, Szi-
lágyi István, Pozsgay János, Manó István, Frölich Fri-
gyes, Schiffner Gyula, Seefeldner József, Lechner János,
Pekárik Imre, Keresztes János, Tipula Péter, Szilassi
János, Ensel Sándor.

Martius 18.

Reggeli 7 $\frac{1}{2}$ órakor roppant, éljenrivalgó sokaság kíséretében szállott gőzösre az országgyűlés elé s Bécsbe rendelt küldöttség, mellynek szónokaul Hajnik Pál, elnökeül Kálóczy K. vár tanácsnok választatott. A küldöttség szerencsekívánatok s üdvözetek özöne közt távozott.

A községteremben karfák készítettén, tegnap s ma párszor az alpolgármesteri hivatalszobában gyűltek a választmányi tagok némelly folyó ügyek elintézéséül össze, fentartva természetesen azon elvet, miszerint minden a rendfentartásra vonatkozó határozat azonnal sajtó útján közzétetik. Így ma is reggeli órákban a nevezett szobában ülven össze, miután a nép a temesvári dohánygyár megszüntetését követelte, ennek kieszközlése végett Nyári, Kendelényi s Kacs Kovics azonnal a helytartótanácsához küldettek. Új választmányi tagokul Pulszky Ferencz, Perczel Móricz, Smidegg Kálmán és Pataj József választattak. A kézműves legényeknek az őrseregbe föl nem vétetése javaslatot azért, mert azok nem állandó lakosai a városnak. Rottenbiller indítványára Petőfi költeményéből 10 ezer példány nyomtatni s a nép közt szétosztatni határoztatott; délután 6 órára pedig a Szabadságtéren a létező őrsereg kiállítása s más nap reggel a városi főegyházban tartandó Tedeum rendeltetett el.

Déli 12—1¹/₂ óráig tartott nyilvános vál. ülésben, miután a fennehírtott új vál. tagok megerősítették, Ó-Buda város ajánlata, miszerint 70 egyenruhás polgárát a központi választmány rendelkezése alá bocsátja, szívesen fogadtatott, az ajánlat fogantatosítása mindazáltal maga idejére halasztatott. Felolvastatott a polgári őrhad eddigi esküformája, mely is az alkotmánynak világos közbeiktatása mellett helybehagyatott és szól következőleg:

„Én N. N. mint a pesti polgári s nemzeti őrsereg tagja, esküszöm egy élő istenre, hogy a hazának, királynak és alkotmánynak tántoríthatlan híve leszek, a törvényeknek és törvényes hatóságoknak, ide értve polgári nemzetőri fő és altiszteimet, mindig engedelmes leszek, azokat tisztelni s törvényszerű parancsaikat teljesíteni fogom, zászlómat a haza és városom szolgálatában semmi esetben el nem hagyandom, őrhadi szolgálatomban nappal és éjjel férfiasan viselendem magamat s a közbátorság és rend fentartásában minden erőmből munkás leszek; általában őrhadi szabályainkat törvénykép tisztelve, azok minden pontjait teljesítenem, s ellenők vétetni nem fogok, isten engem úgy segítjen. Amen.“—

Egressi Gábor jelenti, mikint mintegy 300 lengyel a nemzeti őrseregbe fölvetetését kéri, s hogy e célra ők magok látandják el magokat minden szükségessel; a választmány erről most önerejével rendelkezni nem kíván, biztosittatja őket legbuzgóbb rokonszenvéről, s azon szilárd reményét jelenteti nekik, miszerint a közországgyűlés melegen pártolandja ügyöket s a lengyelek mellett erélyesen fog felszólamlani. Legyenek tehát addig türelemmel. — Nyári Pál, mint a tegnap Budára küldöttek elnöke, eljárásukról tesz jelentést. Az ausztriai színek s kétféjű sasok iránt a helytt. elnök megígéré e kíváratnak a helytt. tanács elibe terjesztendését, s az elnök — ugymond — kedvező sikert vár. (Elbisszük hogy azt és nem mást várt, mert ha egyebet méltóztatik várni, — akkor azt méltóztatik fölteni, hogy a tanácsos urak — nem hazafiak.) És ime felsőbb parancs sem kellett, a harminczad és sóhivatal megértették a dörgő szózatot s lakaiknál a korlátok és őrházakat nemzetire festetik. A kétféjű sas köz és magán

épületekről levétetik, a hol pedig illy czimert korcs elődink falba véstek, oda nemzeti lobogó tüzetik. — A magyar nyelvet a kamara már előbbi nap (17.) ügyvezető nyelvvé emelte (azon nyelvet, melly már nyolcz évvel ezelőtt országgyűlésileg diplomaticussá tétetett! így tartá meg a kamara a haza törvényeit!) s ma tette a legelső fölterjesztést magyarul. — A dohánytrafikákat illetőleg alkudozni kívánt a kamara, legalább egy pár illetén, már azelőtt is létezett kereskedés meghagyatását akarván kikötni (milly hazafias buzgalom!), de a küldöttség mind a régi mind az újabb hasonló törvénytelenségek megszüntetését sürgeté s ennek teljesülendéséről biztosított. A kormányi dohánybizományosok a czimet és kirakatot levenni kötelesek. A temesvári dohánygyárás is meg lesz szüntetve. Végre az ország pénzerejét törvénytelenül kiszívó luttri, mellyet egészen bécsi igazgatóság kezelt, hasonlóan eltöröltetik, a mai huzáson kívül még csak egy, mellyre már befizetések történtek, engedtetvén meg. A mesterlegényekről ismét előfordulván a szó, határozottatott, miszerint az őrseregbe csak úgy, ha valamely közhitelben álló őr kezeskedik mellettök, vétetnek be, megkivántatván egyszersmind Appel indítványa szerint, hogy magyarországi születésűek legyenek.

Délutáni 6 órakor a nemzeti őrsereg a Szabadságtéren egész testületében kiállván, Nyári Pal lelkes beszédben röviden a mart. 15-kei nap jelentőségét fejtegeté, s az őrsereget kötelességei pontos teljesítésére buzdítá. Utána Kacs Kovics Lajos Petőfi nemzeti dalát olvasá föl, s a nagy esküt ismét ezerezen hangoztaták. Végre Kendelényi Károly előadván, mikép a nemzetek nagyságának alapja a tiszta erkölcs, az összes népet a más nap Tedeummal tartandó isteni tiszteletre hívá meg. Erre az egész őrsereg a választmány előtt elléptetvén, Rákóczyinduló harsogása mellett, mikint jött, eloszlott, mindenütt a nép örömteljes rokonszenvével találkozván.

Szokatlan megilletődés fogá el keblünket e dicső látványkor; úgy hittük, nem vagyunk hazánkban — eddig a tespedés, gyámság, előítéletek hazájában, vagy ha ott vagyunk, valamely bűhatalom játékot üz velünk, mert

megrázkodás nélkül ott lehetni, hova már csak ekkor is jutánk, természetfölöttinek tartók.

Nemzeti őrsereg! melly a polgári hadból azzá tényleg alakult—szemünk előtt, megvalósulva! sorokba szedve, szemle alá véve! s ez mind egypár nap alatt! valóban lehetetlenségnek hitte volna mindenki. Szívünkben az öröm túláradozott. —

A budapesti rácok és szerbek is a nemzeti zászló alatt egyesülve kijelenték az állandó választmány előtt, mikint lemondván eddigi minden nemzetiségi igényeiről, a magyar hazát s nemzetet ismerik ezentul sajátuknak. Csoportonként seregelték a nztí őrsergi lobogók alá, s némelly társaik délelőtt a muzeumi oszlopoktól magyar beszédeket tartanak fentebbi értelemben a fiatalsághoz és tömeghez, mellyből ott folyvást többen és többen iratták be magokat illető alváltmányok előtt az őrsergi csapatokba.

Déleesti hatodfél órakor érkezett Pestre azon hír, miszerint ő felsége Batthyányi Lajost egy felelős nemzeti ministerium alakításával bizá meg. Egész nap legnagyobb rend és nyugalom uralkodott.

Martius 19.

Korán reggel a falakon következő tartalmu hirdetés volt kiragasztva :

Nádor ő fenségének levele gr. Batthyányi Lajos minisiterelnökhöz :

„Kedves gr. Batthyányi! Ezennel tudósítom önt, hogy ő felsége, meg levén győződve, mikint a fenforgó körülmények sürgetőleg megkívánják, hogy azon felelős magyar ministerium, mellynek alakításában ő felsége mai napon kelt. k. k. leirata által megegyezett, haladéktalanul összeszerkesztessék és activitásba lépjen, engem felhatalmazni méltóztatott, hogy önt a törvények értelmében független magyar ministerium elnökévé kinevezvén, ön, minister-társait belátása szerint, akkint és olly számban tegye legfelsőbb k. megerősítés végett javaslatba, a mint azt, a ministerium feladatához, a minister-társai törvények útján meghatározandó hatásköréhez és saját felelősségéhez képest, szükségesnek itéli. Egyébiránt legnagyobb hajlandósággal maradok: Méltóságodnak legszivesb jóakarója

István m. k.

Nádor.

Kifejezhetlen a közöröm nagysága, melly ekkor mindenütt nyilatkozott. Annál áthatottabb, buzgóbb szívvél

sieténk mindnyájan az egyházba, hálát adandók a mindenhatónak átalakulásunk olly gyors s véráldozat nélküli folyamaért. Az egyház, hol a választmány beléptekor kezdődött a mise, tömve volt néppel, melynek szivből kelt fohásza az isteni tisztelet alatt magasztos érzelmekbe andalíták az elmélkedő keblét. Templomból kiléptünkör úgy éreztük magunkat, mintha ujraszületvén, megkeresztelkedtünk volna — a szabadság keresztségének szent ihletével. A templomban ez ünnepélyre készült ima s ének osztatott a közönség közt.

Függelék.

Forradalmunk első napjaiban mindenikünk az események sebes árájától elkapatván, és a dologrendet nem a megszokott mindennapi, vagy hivatalos élet, hanem magok a bámulatos fejlemények, tények s teendők szabván meg, egy kis idő kellett, míg ez új életben a vezérfonalat ismét megragadhattuk. Midőn egy egész alkotmány összedőlt és szétbomlott, hogy lehetett volna egyesektől kívánni háborítlan lélekállapotot?

A forradalmi választmány mindjárt első naptól kezdve vitt jegyzőkönyvet, de ez, miután maga a rendes jegyző (Irányi Dániel) is nagy részt vett a mozgalomban, nem lehetett szokott léleknyugottság s megkívántató pontossággal szerkesztve. A mit e töredékekből, Kendelenyi Károlynak, ki a forradalom második napjától fogva tettelegesen működött a választmányban s annak üléseit kitűnő emlékező tehetsége mellett folytonos figyelemmel kísérte, s kivüle több más hasonló részesek hozzájárulásával kiszemelhettem, és saját jegyzeteimmel egyeztetve, bővítve összeállithattam, azt nyujtom imezen röpiratban a közönségnek s késő nemzedéknek által. Ez tulajdonképeni „jegyzőkönyv e” az első öt forradalmi napnak.

Hogy e röpirat, mint kellett volna, nem előbb jött napvilágra, oka nem én voltam, hanem részint néhány zavaros nap közbejött a mult hó végén s jelennek elején, midőn mindenki „harczra készült” nálunk, részint a nyomdák fölszereltlen állapota mostani viszonyainkhoz képest. Midőn az előszót megírtam (mart. 21.), akkor joggal állithattam, hogy legelső írom meg a forradalom történetét, a minthogy ez iránt a sajtó is legelőször rólam tön említést; most az igaz, egyketten megelőzték, de csak a kiadásban, és nem a hitelesség vagy körülményességben.

Minthogy tehát a kiadás idáig (apr. 6.) huzódott, s mart. 19-ke óta nagyszerű dolgokat s jeleneteket éltünk, ezeket, mig bővebben tárgyalandó, főbb vonásokban rajzolni el nem mulaszthatám.—

Mi a független ministerium iránt fejedelmünk által tett ígéretre csilapult kedélyeket itt legelőször felzaklalta, az a törvényhozás eljárása volt a sajtótörvény ügyében, mely is mart. 22-kén délután a „Szabadságtéren“ ünnepélyesen elégettetett. Az itt uralkodó közlegületlenségtől gyors futár által észesülvén a törvényhozás, a sajtótörvényt, mellynek szerkezete mindazáltal egy korábbi időből származott, lehetőleg s közlegültségre módosította.

A gr. Batthyányi Lajos alatt megalakult ministerium híre mart. 25-kén érkezett hozzánk köv. tagok neveivel: gr Batthyányi Lajos, minisereknök tárczanélkül, hg Eszterhazy Pál ausztriávali érintkezésre, Szemere Bertalan belügy, Deák Ferencz igazság, (osztályfőnök Ghyczy Kálmán,) Kossuth Lajos pénzügy (osztályfőnök Pulszky Ferencz), gróf Széchenyi István, közlekedési, Klauzál Gábor földművelési és műipari, Mészáros Lázár huszárezredes hadügy, sb. Eötvös József nevelés ügy minister. A mi combinatiómk tehát közelebb állt ehhez mint a mart. 16-kai. Melly az ország bizalmát tökéletesen bírja, ennél jobb, ohajtottabb alakításu ministeriumot, az igaz, nem lehetett gondolni.

Vártuk rá a kir. megerősítést. Azonban békés átalakulásunk egén a derengő napot borus föllegek kezdék elhomályosítani. Mig a főváros keblében kivíott új intézvényeink által, s vidéki testvéreink küldöttségek útján kijelentett rokonszenvével erősbültünk, híre szállt egyszerre, hogy a pénz- és hadügy ministeriumot nem akarják Bécsben megerősíteni, sőt azokat a többitől különválasztani szándékoznak. Mint egy fő keltünk fel mindnyájan s elhatároztuk, függetlenségünket tökéletesen s bármi áron is kívíni. Hiedelem szállt meg bennünket, hogy a forradalom vére nélkül álképzelet, s ez óta napokat éltünk, miknek hatálya kifejezhetlen, s emlékek örökre megmarad keblünkben.

Kimondatott s nyilván is hirdettetett, hogy a haza veszélyben forog; Perczel Mór és Farkas János Pozsonyba küldettek, elmondani véreinknek, miképen 24 óra alatt Bécsből kedvező választ nem nyerünk, Pesten a sanctio programatica, melly két oldalú szerződés, megsemmisítették s ez esetben jobbaink, kik az ország sorsa fölötti intézkedésben részt akarnak venni, jöjenek le hozzánk. Nemzeti gyűlés (national convent) tartása volt elhatározva. Ez alatt felingerült kedélyeinket új hírekkel csitították le.

Mart. 30-kán este érkezett egy kir. leirat, melly a fentebbi hirt valónak bizonyította. Pillanatok alatt talpon volt az egész főváros, „fegyverre!“ kiáltások hangzottak az utcákon, roppant tömeg a városházhoz vonult, itt a választmány előtt kijelentetett, miképen rutul meg vagyunk csalva, fegyvert adjanak kezünkbe; némelyek vészharangot akartak huzni, és a tömeg, Stuller Ferencz s Kendelényi Károly férfias, komoly felszólalása s azon ígélet következtében, hogy a ministerek tüstint elhivatnak, nagy nehezen lecsendesült.

Pár óranegyed múlva megjelentek a szabadságtéren az országos rendfentartással megbízott minister jelöltek: Szemere Sándor, segédekkel Nyári és Pulszkyval. Fáklyák világánál fogadás riadólag üdvözlé őket a néptömeg. Mind a négyen erőlyesen tiltakoztak a nemzetnek e rut kijátszatása s kir. szónak megszegése ellen. A leirat, melly a kir. szó szentségéről letépte a sérthetlenség pecsétét, gyalázatosnak bélyegeztetett.

Más nap harcckészen álltunk a jövő küszöbén. E nap legemlékezetesb a magyar történetben. Kétség és aggodalom, reménnyel felváltva soha nem ringatták annyira nemzetünket. A türelem fonala már szakadó félben volt.

Végre 31-kén éjféli 11½ órakor, még egy utolsó ingerültségi lökés után, megérkezett Perczellel Eötvös, hozván egy második kir. leiratot, melly, miután benne a nemzeti kormány függetlensége, noha közvetve, de mégis biztosítva van, valamint a ministerektől, úgy itt is, nyilvános tiltakozások mellett, elfogadtatott s a kedélyeket nagy részben megnyugtató. Mindent, a mi még hiány-

zik, az eddig kivivottak nyomán küzdendünk ki, — csak polgárháboruba, mely az orgyilkosként titokban működő megbukott bécsi kormány politikájának most fő czélja — *csak polgárháboruba ne keveredjünk!*

Polgártársak! mégis kivituk a dicsőséget, hogy átalakulásunk alapját *vér nélkül* vetettük meg, — ezért nevünk örökké fenmarad a historiában!

Átalakulásunk isten műve s egyesek annak csak eszközei voltak Ezek közül Klauzál Gábor és Nyári Pál után, kik a pesti mozgalomban valódi herkulesmunkát vittek véghez, legelső sorban küzdőkül említendők: *Irinyi, *) Irányi, Vasvári, Petőfi, Jókay, Kulyovszky, Tóth Gáspár a polgárságból, Egressi G.* Neveiket átadjuk az utókornak. Ezalatt *Kossuth Lajos*, kinek szelleme mindnyájunkban élt, az ország más részén s a habsburgiak székvárosának ős falai közt küzdött és hódított, — s István nádor a kir. trón előtt a nemzet „megváltója ul“ működött.

*) A 12 pontot az ellenzéki körben eredetileg ő szerkesztette. B. A.

